

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
 binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
 Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
 Afzonderlijke nummers. » 0.05
 Men abonneert zich voor minstens zes maanden
 ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
 » » » 1000 » . - 0.08
 » » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heeregracht of aan den Wvd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb., voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is: Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één'schenken van f 100, zijn donateur(ri)ce.

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende
 wonende te _____ wenscht
 donateur-ri)ce te worden der Vereeniging „Oost en West” tegen een jaarlijksche contributie van f _____ den 190
 Handteekening: _____
 Straat of gracht: _____

Inhoud van dit nummer.
 Mededeelingen. — De begrooting voor Ned.-Oost-Indië 1904. — De pacificatie van Atjeh. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Een belangrijk vraagstuk voor Indië en Nederland. — Ingezonden. — De Huisvesting der Hoorders. — Militieplicht in Indië. Van vreemde Koloniën. — Voornaamste Inhoud van Ned. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

Mededeelingen.

I. Van het Dagelijksch Bestuur:

Naar wij uit O-Indië hebben vernomen, heeft de heer Th. J. A. Hilgers te Weltevreden, zich door steeds toenemende ambtsbezigheden verplicht gezien, om als Secretaris van het bestuur der Ned. Indische Vereeniging „Oost en West” af te treden.

Bij de mededeeling van dit bericht meenen wij aan onzen vorigen medewerker van af het eerste uur, een woord van lof niet te mogen onthouden. Reeds vóór de oprichting eener Afdeling in Nederlandsch-Indië had de heer Th. J. A. Hilgers zich bij „Oost en West” aangesloten en was hij Correspondent in Indië onzer Vereeniging. Later, bij het oprichten der Afdeling, werd hij Secretaris van haar bestuur en bleef dit, toen zij meende in het belang der bevordering van de Indische Kunstnijverheid als een zelfstandige Vereeniging te moeten optreden.

Gedurende ruim drie jaren dus, besteedde hij zijn beste krachten om het doel en streven onzer Vereeniging, die immers in de statuten der Indische Zuster weerklink vonden, te helpen behartigen en wij betuigen hem daarvoor onzen oprechten dank.

Ook de heer V. Zimmerman trad als lid uit het Batavia'sch bestuur, terwijl daarentegen tot nieuwe Bestuursleden werden benoemd: de heeren E. A. Zeilinger, Ch. R. Bakhuizen van den Brink en I. Z. van Dyck.

FEUILLETON.

Takitories.

V.

Met welgevallen herinner ik mij, in de oogenblikken mijner Surinaamsche mijningen, het eerste bezoek, dat ik, nu reeds ettelijke jaren geleden, aan de plantage Mariëburg bracht. Zeker zijn van de menschen, die toen op den suikerstaat der Nederl. handelsmaatschappij werkten, hoogere en lagere beamten, koelies uit Britsch-Indië — Javanen waren er toen ter tijd maar enkelen en negers zeer weinigen slechts te vinden — maar nog altijd ziet hij, die de Commowijne opvaart, heel spoedig, nadat hij 't fort Amsterdam is omgevaren en den rug naar de groote zeeën heeft gekeerd, boven 't bosch rechts, den grooten schoorsteen zichtbaar worden, waarruit dag en nacht in den maaltijd de rookkolom opwaarts stijgt. Heerlijk waait hem de zeebries in 't gelaat; het breede riviervlak, welks groene oevers zich in de verte schijnen te vereenigen, stemt hem vrolijk en menig plantagehuis vertelt hem, dat hij hier zich bevindt in de landbouwstreek bij uitnemendheid.

Als namen van onbekende plaatsen noemen geen monnikenwerk was, zou ik er toe kunnen komen eenige van die plantages, die eerst alleen aan den rechteroever — dus links van den opvarende — en daarna aan beide zijden geregeld elkaander opvolgen, een paar uren stoomens lang, uitdrukkelijk te noemen. Er zijn fransche namen onder, die vertellen van den tijd, toen vervolgde Hugenooten ook in de wouden van Zuid-Amerika hun geluk beproefden, liever dan in 't schoone Frankrijk om den geloove te worden gekweld en beroofd. Er is ook een Alliance, dat bewijst hoe hier zoo goed

De begrooting voor Ned. Oost-Indië 1904.

Reeds wordt de door den Minister van Koloniën opgemaakte begrooting van inkomsten en uitgaven voor Ned. Oost-Indië in de Nederlandsche dagbladders druk besproken en op ons rust dus ook de taak om aan de lezers van het „K. W.” uit die begrooting enkele hoofdcijfers te geven en in de eerste plaats om den algemeenen indruk mee te deelen, die het doorlezen van dit staatsstuk op ons gemaakt heeft.

Het is best mogelijk, dat het aan ons ligt, omdat onze verwachtingen te hoog gespannen waren, maar wij moeten gul uit bekennen, dat, gelet op den ernstigen toestand van economischen achteruitgang waarin vooral een deel van het eiland Java verkeert, het ministerieele ontwerp ons deernlijk is tegengevallen. Wij wijten dit echter niet in de eerste plaats aan den Minister van Koloniën, maar het is toch een feit dat er ook als deze begrooting onaanvaardig en ongeamendeerd wet zou worden, en tusschentijds geen nadere voorstellen worden ingediend, gedurende het gansche jaar 1904, nagenoeg niets zal worden gedaan om krachtig in te grijpen tot herstel en zelfs zeer weinig worden verricht, wat dienen kan om krachtig ingrijpen voor te bereiden. Wij houden ons overtuigd, dat de Minister gaarne anders zou hebben gewild en dat hem 't hart gebloed heeft, toen overwegingen van politieke aard hem moesten doen besluiten om, ook dit maal, volgens den ouden sleur „al van nieuwe uitgaven, die zeer gewenscht of noodig zijn” uit te stellen.

Wij komen er rond voor uit, dat wij, gelet op dien volzin, door ons uit de Memorie van Toelichting overgedrukt, het betrekkelijk lage cijfer van het eerste door Nederland te verstrekken renteloos voorschot niet begrijpen.

De Minister voelde het onvoldoende zijn van hetgeen wordt voorgesteld, even goed als wij, en hij heeft dan ook getracht verschoonende omstandigheden aan te voeren. In de Memorie van Toelichting lezen wij ter zake het volgende:

In zijne Nota, gevoegd bij brief van 21 Februari j.l. (Zitting 1902—1903—6—no. 1), heeft de ondergeteekende medegedeeld dat, naar het oordeel van de Regeering, door Nederland aan Indië hulp zou moeten worden geboden door het verleen van renteloze voorschotten, strekkende voor werken, die of niet of eerst in een verwijderd verschiet van hun goeden invloed op de Indische financiën zullen doen blijken, en die „volgens een in overleg met den Gouverneur-Generaal op te maken plan” kunnen worden besteed.

Het te dezer zake met den Gouverneur-Generaal geopende overleg heeft geleid tot de overweging van verschillende maatregelen, „die strekken om verderen achteruitgang tegen te gaan en in de toekomst tot verbetering van den economischen toestand zullen bijdragen” als: de aanleg van niet-rendeerende irrigatiewerken, emigratie, bevordering van nijverheid, bespoediging van de inrichting van een goed creditwezen, aanleg van spoorwegen in de buitenbezittingen en dergelijke.

Een bepaald plan, dat in staat stelt om de benoo-

als elders, vooral in 't westelijk deel der kolonie, engelsch kapitaal het evenzeer vroeger niet versmaade in Suriname winst te zoeken. Maar 't meerendeel zijn gewone hollandsche namen. Neem eens een of andere kaart van Suriname en zie hoe, hoog de rivieren op, zelfs in de zijrivieren en kreeken, in overvloed de plantages en grondjes voortkwamen, ook daar waar nu niets meer te vinden is dan woest bosch. Misschien steekt nog hier of daar een oude fabrieksschoorsteen droefgeestig het hoofd boven de wildernis uit, u uitnodigend te denken aan den tijd, toen daar de planter zijn zwartjes dresseerde en hij zelf zich een zekere weelde en veel overdaad kon vergunnen. Er is op sommige plaatsen nog wel zoo'n oud plantershuis over, met ruines van suikermolens. Ge vindt nog de sporen van tuin en park en boomgaard, waarin zich de vroegere bewoners verlustigden. Het wilde bosch heeft er zich over heen geworpen en bedreigt zelfs den ouden, vervallen kast, overblijfsel van een eenmaal weelderige woning, die nu slechts dient als paradijs voor ontelbare hagedissen, kakkerlakken en vooral vleermuizen.

Ik wil maar zeggen: die Hollanders der 17de en 18de eeuw hadden er schik in, hun boerderij in 't warme land, hun katoen-, suiker- en koffietuinen te betitelen, zooals men dat deed in patria, aan de oevers van den Vecht en den Rijn. Er waren er, die den naam hunner woonplaats of zelfs hun familienaam overbrachten, zoodat Suriname ook heeft zijn Monnikendam, zijn Dordrecht, zijn Voorburg, zijn Vreeland, alsmede zijn Adrichem. Maar wel meer gezocht waren de deviezen, zooals men ze hier te lande alom vinden kan. En zoo heeft men ook nog, hier aan de Commowijne-oevers: een *Nijd ten spijt*, een *Rust en Werk*, een *Hoest en Sterk*, een *Zorg en Hoop* en zoo veel meer.

Wie Mariëburg heeft gesticht en naar welke dierbare

digde sommen met eenigen grond te ramen, is nog niet vastgesteld kunnen worden.

Dit mag echter den ondergeteekende niet afhouden van zijn voornemen om reeds op deze begrooting een zeker bedrag voor hulpverschaffing door Nederland uit te trekken, al kan dit daardoor niet zoo hoog zijn als hij in het belang van Indië had gewenscht.

Wij kunnen, eerlijk gezegd, niet vatten hoe zoo'n algemeen reddingsplan voor Java als hierboven wordt bedoeld er uit zal zien, wanneer het in staat moet stellen om, met eenigen grond de sommen te ramen voor de redding benodigd. Vooral kunnen wij in de eerste verte niet geraken tot eene andere raming, die, namelijk, van het aantal jaren, dat noodig zal zijn om zulk een universeel-plan op te maken.

Toen H. van Kol, ettelijke jaren geleden, in het Koninklijk Instituut van Ingenieurs de wenselijkheid betoogde om een degelijk algemeen irrigatieplan voor Java te ontwerpen, en men van de veronderstelling uitging, dat men met irrigeren stil zou zitten, tot het plan klaar was, werd er gewezen op het groot getal jaren, dat dan zou moeten verlopen eer men weer met ernst aan het werk ging.

Welnu, dat algemeen irrigatieplan zou immers een onderdeel moeten zijn van den arbeid, die de Minister van den Gouverneur-Generaal verwacht, eer hij van de Regeering in Nederland krachtige hulp voor N.-O.-Indië zal kunnen verkrijgen.

Jaren lang dus zou bij het aanbieden der Oost-Indische begrooting hetzelfde argument kunnen dienen om een feitelijk onbetekenend cijfer van Nederlands hulpverschaffing door het geven van een renteloos voorschot, goed te praten en wij kunnen het daarom best begrijpen, dat in eene critiek van een der groote Nederlandsche bladen op de ingediende begrooting, gesproken wordt van de *schrielheid* van het moederland, die nog meer aan het licht komt, door de opsomming van hetgeen men met de f 2.188.800 doen zal, die in 1904 door Nederland als voorschot zullen worden bijgedragen.

Enigszins op goed geluk, naar het schijnt, — zoo zegt hiervan sprekende een ander blad, de «Nieuwe Rotterdamsche Courant» — zijn tot het verkrijgen van dat bedrag, eenige posten bij elkander gezocht en dan volgt in het blad de opsomming dier posten, om dat minder vleiend oordeel te wettigen.

Wij zullen er ons niet in verdiepen of de Minister reden had speciaal de uitgaven die zijn aangegeven en geen andere door een voorschot uit Nederland te doen dekken, omdat ook wij onafhankelijk van de opsomming, ongeveer twee miljoen voor het cijfer houden, dat Nederland in 1904 ten behoeve van Oost-Indië genegen is voor te schieten.

Wellicht zullen de wisseling van schrifturen tusschen de Kamer en den Minister, of wel de openbare bespreking van het wetsontwerp dit ophelderen.

(Wordt vervolgd).

De pacificatie van Atjeh.

Wanneer men in de September-aflevering van «De Indische Gids», de rubriek «Maandelijksche Revue van Brochures en van Tijdschrift-, en Dagbladartikelen» naleest, krijgt men den indruk, als of er maar één Nederlandsche courant is, die de zaken van Indië op zoodanige manier behandelt, dat het de moeite waard is, er in het bijzonder de aandacht op te vestigen. Het is ongetwijfeld waar, dat het «Algemeen Handelsblad van Amsterdam» meer doet, dan eenig ander blad in Nederland, om zijne lezers van hetgeen in O.-Indië voortvalt op de hoogte te houden, maar toch achten wij ons verplicht in dit opzicht partij te trekken voor een groot deel der Nederlandsche dagbladders en ook voor enkele weekbladen, die al meer en meer beginnen te voelen, dat zij, op 't gevaar af van het eenige abonnés en lezers niet naar den zin te maken, zich ook met de koloniale belangen dienen te bemoeien en onze Vereeniging daardoor helpen, om koloniale kennis te populariseren.

Wij noemen hierbij geen namen en 't is ook niet om te onderscheiden, dat wij ditmaal een artikel van de «Nieuwe Courant» zullen behandelen. Wij doen dit alléén om de reden, dat het in het avondblad van die courant d. d. 9 Sept. j.l. voorkomende artikel, «Atjeh», met grooten ernst een onderwerp behandelt, dat ook onze aandacht in hooge mate trekt en waaromtrent eerlang door de Regeering eene beslissing zal moeten worden genomen of misschien wel reeds lang van den zich onderworpen hebbenden pretendent voor het sultanaat en ook van die der invloedrijke hoofden, *Panglima Polem* en *Toeangkoë Radja Keumala*, die kortelings, met hunnen aanhang, het voorbeeld van den Vorst hebben gevolgd.

De Nieuwe Courant ziet terecht in, dat door het feit alleen der onderwerping van den Sultan en van die der beide voorname hoofden, er aan den dertigjarigen oorlog nog geen einde gekomen is, zooals dit door velen schijnt te worden gedacht; maar zij troost er zich mee, dat hetgeen nu nog kan gebeuren, hoogstens hier en daar een opflikkering zijn kan van het vuur, dus van minder betekenis. De politiek der *pacificatie* (bevrediging) zal, zegt zij, nu kunnen worden gevolgd door eene *vredepolitiek* en zal, — zij het ook eerst over eenigen tijd en na de ondervonden dure lessen, met voorzichtigheid —, de krijgsmann gouverneur door een civielen gouverneur kunnen worden vervangen.

En dan bespreekt zij den voor Atjeh gewenschten bestuursvorm, en schaarft zich aan de zijde van de voorstanders van een zuiver Nederlandsch bestuur over het wingewest. «Er zijn er», zegt ze, «die spreken van het herstel van het sultansbestuur in het voormalige Atjehsche rijk, maar wij zijn lijnrecht daartegen gekant.»

«In hoofdzaak worden er twee motieven door de voorstanders aangevoerd: het nut voor de verdere pacificatie en de gerechtigheid.» Zij zet er zich toe om die twee motieven te bestrijden.

Het nuttigheidsmotief acht ze onhoudbaar in

hij haar noemde, is mij niet bekend. Maar wel weet ik te vertellen, dat die suikerstaat pas zijn groote ontwikkeling ontving, toen de Directie der Handelsmaatschappij haar fabriek van Resolutie, aan den mond der Suriname, meer binnenwaarts, aan den linker Commowijne-oever, verlegde. Dat is geschied een 20 jaren geleden en sedert is Mariëburg, als ik mij zoo mag uitdrukken, al door gegroeid. Als eene groote Mogendheid heeft zij naburige plantages geannexeerd en ten slotte een gemakkelijker en korteren verbindingsweg gemaakt, die haar vergut dwars door andere plantages heen de producten te vervoeren, langs een eigen spoorbaan naar de beneden-Suriname. Iets gewichtigs, iets groots in de kolonie, die van Hollandschen ondernemingsgeest tot heden zoo weinig te aanschouwen gaf. «'t Is nog niets in vergelijking met de landgoederen op Java», zeide men mij wel eens; — men moet in Suriname zijnde heel wat minachting, komende van vroegere Oost-Indiërs, leeren verdragen! — maar men is aan zooveel kleins, ook aan 't heel kleine gewoon, dat men ten slotte verheugd is op Mariëburg een stuk landbouw aan te treffen, dat van veel meer belang is. Ik denk wel eens, dat een groot aantal van die vroegere staten en staates, op de kaart met Hollandsche, Fransche of bijbelsche namen prijkende en die nu van 't wereldronz zijn verdwenen, met elkaar nog zooveel niet betekenden, als deze ééne suikerplantage van tegenwoordig.

Gij kunt ook tegenwoordig naar Mariëburg komen per fiets, mits ge u de Surinamerivier laat overzetten bij Clevia. De mooie, goed onderhouden, weg voert van Voorburg langs 't fort Amsterdam naar Zoelen en verder over plantage Geerttruidenberg naar de fabriek. Maar wij, die per rivierboot komen, stappen af aan de aanlegbrug. Dicht in de nabijheid van deze staan eenige kleine politiewoningen, maar ook grotere woonhuizen, o. a. voor den

districts-geneesheer, alsmede een school; bij een afzonderlijke brug een groote loods voor de producten, die van hier, ook wel onmiddellijk, in de mailboot worden verscheept.

Er is geen reden om ons hier op te houden en daarom zitten we weldra, ja wezenlijk, in een spoorwag, zij 't een zeer eenvoudige u door den directeur toegezonden, opdat gij op uw gemak eens kunt rondzien in de velden en bij de fabriek komen. Zijn we wel in Suriname? Zie dat groene veld, dat zich eerst alleen links en later aan beide zijden voor uwe oogen uitbreidt. Lijkt een cacoplantage op een Hollandschen boomgaard, de rietvelden doen denken aan onze graanpolders in Juni. Zie dat zachte groen waarover heen ligt of golft het blond van de rietpluimen of toppen. Gij denkt het niet op een afstand, maar feitelijk zijn die halmen zeer hoog, 10 à 12, zelfs wel 20 voet en zoo dik als de pols van een zwaar mensch. Hoe staan ze hoog op, zich te zamen koestertend in 't verzengende licht van den morgen en soms wat golvend, wanneer de zeebries er krachtig genoeg over heen strijkt. Zijn we wel in Suriname? Nog eens vragen wij het, als wij reeds spoedig de fabriek, de werkplaatsen en de woonhuizen, meest tusschen groen gelegen, naderen. Daar is nu heusch een fabrieksschoorsteen, niet een die tusschen het oerwoud staat te droomen van vroolijke dagen, maar een die den smook van de groote vuren soms dag en nacht naar buiten zendt. Daar zijn werkplaatsen die een ongewoon tooneel van bedrijvigheid te aanschouwen geven. Daar is een levendig heen en weer draven, een komen en gaan van de karren, die 't rijpe en pas gesneden riet van de velden halen, een gerans en geratel van werktuigen in fabriek en werkloosden. Daar hoort gij 't fluiten van stoommachines. Maar toch, gij vindt het heerlijk nog niet te moeten reizen en dat te houden voor straks en eerst maar eens te kunnen doorrijden, de fabriek langs, verder de velden in,

het licht der geschiedenis, want «geheel de lijn, waarin zich onze koloniale geschiedenis beweegt, is die van inkrimping van zelfbestuur (of schijn van zelfbestuur) van inlandsche vorsten en die van uitbreiding van rechtstreeks Europeesch bestuur». En al laat nu de N. C. daarop volgen, dat uitzonderingen op dezen ontwikkelingsgang in overvloed zijn aan te wijzen, vooral, omdat men tot ontrooing der vorsten en vervanging hunner regering door ons direct bestuur niet altijd aanleiding kon vinden, zij bleef het bewijs schuldig, dat die, gedurende de gansche latere geschiedenis, door Nederland als regel gevorderde gedragslijn voor de geannexeerden en, om uit het imperialistisch standpunt te spreken, ook voor de inrekenaren een voordeel was.

Wie toch bewijst b.v., dat de Z. en O. Afdeling van Borneo ons thans meer voordeel opbrengt, en dat zij, wat de ontwikkeling van het land en de bewoners betreft, verder is, dan 't geval zou zijn geweest, als men tot besluit van den Bandjereesch krieg, *Hidajat*, onder leiding van Nederlandsche bestuursambtenaren, als Sultan van het Rijk had erkend. Wat al woelingen waren er toch gedurende bijna een halve eeuw, in dat voor een prachtige toekomst als het ware voorbestemde deel van het groote eiland! En waar teekent zich thans de vooruitgang van land en volk?

Welke ongelukkige voorbeelden worden daartegenover gekozen, om het gevaar aan te toonen van het behoud van den Atjeh-Sultan, als vasal. Eerstens *Palembang*, waar men, zooals het blad zelf aangeeft, juist het omgekeerde deed, van hetgeen voor Atjeh door ons en anderen wordt aangeraden. Men ontroonde er den Sultan, maar liet in werkelijkheid het gezag berusten in de hand van een inlandschen rijksbestierder. — Tweedens *Djambi*, waar de oorzaak van het hardnekkig verzet, ook door met land en volk bekende personen, elders gezocht wordt, dan in Sultans-invloed.

In het hier door ons besproken artikel van de N. C. staat zoo juist het volgende opgeteekend: «De pretendent-Sultan was voor de Atjehers een leus van verzet.»

Die leus nu, werd reeds ten deele weggenomen, door de onderscheiding, waarmee de onderworpen pretendent-Sultan door de overwinnaars behandeld werd en door de wijze, waarop zijne positie, ook wat betreft zijne titulatuur, voorloopig werd geregeld, zoo wel als door de zorg, welke men aan den dag legt voor de opvoeding en ontwikkeling van zijn zoon. De onderwerping van Panglima Polem en van Toeankeo Radja Keumala en hunne lieden is dan ook hierop gevolgd (*) en wij houden ons overtuigd, dat hetgeen verder gedaan wordt, heen zal wijzen naar hetgeen o. i. eene goede Atjeh-politiek vordert: het zooveel mogelijk bevredigen van het gevoel der dappere, overwonnen vijanden, zóó, dat zij na de onderwerping hoewel, de onderdanen wordende van de Nederlandsche Regeering, toch te gelijkertijd die van hunne vroegere hoofden. Het vinden van den goeden vorm is zeker de groote moeilijkheid.

Wat nu betreft het motief der *rechtvaardigheid*: het is immers een bekend feit, — dit wordt door de geschiedenis van alle volkeren geleerd, — dat daarmee in de politiek niet altijd rekening kan worden gehouden. Hoezeer wij dan ook rechtvaardigheid voorstaan, is het hier de politieke reden, die voor ons advies den doorslag geeft. Toch zijn wij het volkomen eens met den Indischen staf-officier, die enkele jaren geleden in de «Vereniging tot beoefening van de krijgswetenschap» in den Haag een voordracht houdende, waarbij hij het thans ook door de N. C. voorgestane stelsel van volkomen annexatie aanbeval, er toch op wees, dat Generaal van Swieten vervalven-verklaring der rechten van den Atjehschen Sultan voorbarig was en geen reden van bestaan had, omdat, ook na de innamen van den kraton in 1874, de aanvallers verre stonden van de verovering van het toen geannexeerde woldende rijk.

Wij zullen de verdediging onzer meening tegenover die van de N. C. niet verder voortzetten, omdat wij reeds enkele malen ditzelfde onderwerp behandelden. Wij meenden echter bovengestane toelichtingen nog te moeten geven,

(*) Volgens telegrafische berichten hebben ook toekoe *Tji Geudong* (schoonvader van Polem), toekoe *Radja Meung Koeta* met familie en 300 mannelijke volgelingen, benevens *Kendjoen Mbany* als een gevolg van Polans terugkeer, zich aan ons gezag onderworpen.

't Gaat niet altijd zonder slag of stoot. Maar zijn er geen hindernissen, dan veegt 'n de machine en sleept u met duizelingwekkende vaart voort, zoodat ge heel onzacht heen en weer schudt, ja bij wijlen omhoog of op zij geworpen wordt en ook wel met onzachte boisingen tegen uw buurman of, erger, tegen een plank of ijzer van den wagen terecht komt. Halt! Daar zijn wij bij een wissel. Eenige volgeladen wagens komen achter een machine of door koelies geduwd, aanrijden en dienen eerst voorbij gelaten te worden. De lange halmen steken voor en achter en boven uit den wagen, die weldra voorbij rolt. terwijl de koelies u hun: «Selman Sahab!» toeroepen en eerbiedig hun hand aan 't voorhoofd brengen. En fluitend gaat ook de machine straks verder, langs groene of reeds gele velden aan beide kanten, langs breede loostrengen, langs caecagronden, die men op Marienburg ook op prijs stelt en met reden, langs pas geveld bosschen, waar de koelies bezig zijn het terrein te effenen, den grond om te spitten of om te hakken en iederen akker over zijn lengte te voorzien van 1 à 2 voet breede voren, opdat daarin aan weerszijden de toppen van het volwassen riet ter ontkieming zullen neergelegd worden.

Als gij wilt, kunt gij eens uitstijgen en die mannen en vrouwen naderen, om dat werk te zien of op te merken hoe de mannen met hun hamers de reusachtige halmen neervellen en de vrouwen ze helpen wegdragen. Gij wilt misschien den heelen eenvoudigen loop van 't pooten, groeien, wieden nagaan. De akkers zijn hier als op de caecagronden een kleinen halven morgen groot en van kleinere of grootere slooten of trenched omgeven. Zijn deze in orde gebracht en heeft men in de groeven de riettoppen gelegd dan stoeien deze uit, soms met een aantal halmen. Een krop heet de geheele stoel en heet eerste of tweede, derde ja vierde krop als dat uitloopen zich even zoovele malen herhaalt,

omdat wij zoowel door 't geen wij lezen, als door 't geen wij hoorden, de overtuiging kregen, dat hetgeen wij met herstel van 't sultanaat bedoelen, door velen averechts wordt begrepen en omdat wij meer en meer de overtuiging krijgen, dat een deel onzer bestrijders het in de hoofdtrekken met ons eens is. Evenals wij, wachten ook zij met vertrouwen den verderen gang van zaken op Atjeh af.

Oost-Indische berichten.

De uitreiking van het Grootkruis der Militaire Willemsorde aan Generaal van Heutsz. Atjeh, De Boerenkolonie te Lembang, Soeda Berita. Veteelt. Hulp aan behoeftige en zieke inlanders. Katoencultuur. Drijfrijst. Nieuwe postzegels.

De uitreiking van het Grootkruis der Militaire Willemsorde aan generaal van Heutsz door den Gouverneur-Generaal, zou, blijkens het *Bat. Nbl.* worden bijgewoond door mevrouw van Heutsz, met het oog waarop door den Gouverneur-Generaal een vier en twintigtal dames uit de hooge ambtenaars- en officierswereld zijn uitgenoodigd om de plechtigheid bij te wonen.

Het ceremonieel werd bij officieel programma vastgesteld.

Atjeh. Volgens mededeelingen per telegraaf, zijn Toekoe Tji Geudong, schoonvader van Panglima Polem, die steeds getoond heeft een onzer felste en onverzoenlijkste tegenstanders te zijn, benevens enkele andere hoofden van betekenis, met hun volgelingen in onderwerping gekomen. Buiten de reeds door ons, elders in dit blad genoemde, geeft de *N. R. Ct.* ook nog daarbij op: Radja Lho.

De Boerenkolonie te Lembang. Volgens de *Praangerbode* is voor deze kolonie in het geheel reeds bijgebracht f 7391.79, terwijl van honderd verzonden lijsten nog geen bericht is gekomen en derhalve nog eenige berichten te verwachten zijn.

Soeda Berita is de naam van een nieuw maleisch weekblad, onder redactie van R. M. Tirta Adhi Soerjo, onder toezicht van mr. van Haefen en uitgegeven door de firma G. Kolff en Co. Het blad is voornamelijk bestemd om de maleisch levende bewoners van N. I. voor te lichten op allerlei wetenschappelijk gebied, voor zoover hun dat van nut kan zijn. Zoo zal het trachten inlandsche ambtenaren heldere begrippen te geven over recht en rechtspleging, met aanhaling van gedeelten uit Staats- en bijbladen, uit verzoeken enz., welke anders buiten hun bereik blijven; verder zal het een en ander geven uit de praktische scheikunde, natuur- en wiskunde, plant- en dierkunde, een eenvoudige leidraad voor geneeskundige hulp in spoedgevallen, vrouwen zullen hun gading vinden in opstellen over handarbeid voor vrouwen en de kookkunst, voor welke rubriek het blad zich de medewerking heeft verzekerd van eenige adellijke inlandsche vrouwen. Een veel omvattend programma dus zegt het *Bat. Nbl.*, dat behoorlijk uitgevoerd — en R. M. Tirta Adhi Soerjo is bekend als een volijverig en ontwikkelde jonge man — de kennis van den eenigszins ontwikkelde inlander op eenvoudige en degelijke wijze kan verkrijgen. Het eerste nummer moet er goed uitzien. *Moge de Soeda Berita? valse lezers vinden!*

Veteelt. De invloed van het klimaat op den lichaamsbouw is nog grooter. Men treft het rund onder alle hemelstreken aan, zoowel in het hooge noorden als in de keerringen. In de koude streken vindt men eene kleine soort van vee met dicht behaarde huid, in warme en gematigde streken is het vee grooter van stuk, de huid fijn behaard en de horens soms kolossaal ontwikkeld, terwijl in de heete luchtstreken het vee weer kleiner van stuk is.

Van algemeene bekendheid is het, dat het voedsel eveneens den lichaamsvorm kan wijzigen.

Dieren, die onder gelijke invloeden van bodem en klimaat, op verschillende wijzen gevoed worden, krijgen een geheel ander aanzien.

Bij flinke voeding ontwikkelen de dieren zich meer, slechte voeding brengt juist het tegenovergestelde te wege. Het dier wordt kleiner van stuk de verschillende lichaamsvormen worden smaller, kortom, op den langen duur ontstaat een individu, dat in vormen geheel en al van het oorspronkelijke ras verschilt.

Het vermogen der overerving bepaalt in groote mate de toekomstige nuttigheid van het jonge dier, zoodat een onderzoek naar hetgeen overgeërfd wordt, van het hoogste belang is. De vormen en eigenschappen der fokdieren, goede en kwade, erven over op de jongen.

Zelfs eigenschappen, die zij niet bezitten, althans niet voor het oog zichtbaar, zoogenaamd latente eigenschappen, die bij de voorouders voorkwamen, kunnen ook overgebracht worden. Bovendien kunnen de ouders de, tijdens het leven verkregen eigenschappen overerven en moet de fokker nauwkeurig acht geven op de overwegende eigenschappen zijner fokdieren. Het mannelijk dier vervult de voornaamste rol en heeft den meesten invloed op de fokkerij, omdat het zijn

iets wat in Suriame, door de weelderigheid van den bodem nog al dikwijls geschiedt, tot zeven maal en meer toe. De groeitijd duurt van 14 tot 18 maanden. En zoolang het riet nog te klein is wordt de grond gebruikt voor mais, een gewas dat circa 3 maanden noodig heeft om rijp te worden.

Wij staan een oogenschil stil bij de arbeiders, die bezig zijn een wagen op te laden. Ze zien er soms zoo geweldig uit die Britsch-Indiërs, vooral als zij daar met den houwer in de hand op u schijnen toe te treden, voelt ge iets alsof een wild dier naar u toe komt. Welk een ruw gelaat, ook dat van de vrouwen, die evenzeer bij dit werk gebruikt worden, gelijk bij 't uitpooten en wieden. Want al zijn deze dames op feestdagen nog zoo elegant gekleed — den dan fijnen sluier over 't bonte kerslijf en de glimmende haren met een rood geveerde scheidings — van nabij bezien zijn hun trekken ruw, haast dierlijk, waarbij dan komt de misvorming door ringen, waarvan die welke tegelijk door oor- en neusvleugel gaan, kolossaal van afmeting zijn. En wat een taal, zoo hard, zoo scherp! Waarom toch zooveel hunne kleeven hebben besprenkeld, wat, ja soms bijna geheel gedoopt in een roode kleurstof. Is 't een boetedoening? Het nakomen eener gelofte? Een soort rouw? En wat een lucht van vuzigte die komt u dichtbij hen tegen, Oostersche zalvingen zijn meestal geen verlustiging voor onze reukorganen. En nog eens valt u op welk een verschil er is in de kleur, van nagenoeg blank tot zwart, hoewel zonder enige gelijkenis met het neger-type. De meestal slinke haren, ook bij de mannen, sterk geëld en in bosjes of vlechtjes naar achteren gestreken, steken zeer af bij het kroos van Chams nakroost. We hebben hier voor ons exemplaren van zeer verschillende volkstypen. En dat er aanleg in hen zit, dat kunt ge op een anderen

eigenschappen meedeelt aan verscheidene nakomelingen, het vrouwelijk dier slechts aan haar eigen jong. Zooals reeds gezegd, moet de keuze der te paren dieren zich richten naar het doel, dat men beoogt. Om dit te bereiken kunnen verschillende methoden worden toegepast.

1°. Het fokken in eigen ras. (reine teelt);
2°. de bloedverwantschapsteelt;
3°. de kruising.

Bij de reine teelt moet het streven zijn fokdieren te kiezen, die de goede eigenschappen van het ras, welke men in het jonge dier gaarne verlangt, in hooge mate bezitten, terwijl de slechte exemplaren door castratie van de voortteling worden uitgesloten. De verbetering van het ras zal dan steeds toenemen, al is het ook niet met rasse schreden.

Leidt deze methode niet tot het gewenschte resultaat dan kan men zijn toevlucht nemen tot de bloedverwantschapsteelt, waardoor verstaan wordt het laten paren van dieren die dezelfde ouders hebben, met en door elkander, evenals dit in de natuur dikwijls plaats vindt.

Tot op zekere hoogte gaat dit goed. Wordt deze wijze van fokken evenwel te sterk door gedreven, dan treedt degeneratie op, zelfs leidt zij tot totale onvruchtbaarheid. Bij deze fokmethode komen de latente eigenschappen spoedig te voorschijn.

Zijn deze nu werkelijk de door ons verlangde, dan staat het vast, dat zij van geslacht tot geslacht nog worden verbeterd.

Dat deze methode schitterend resultaat kan afwerpen, bewijst ons het engelsche volbloed paard, dat ontstaan is uit geïmporteerde volbloed arabische merries en hengsten, doch door bodem, klimaat en opvoeding een eenigszins anderen vorm heeft aangenomen en belangrijk hooger is dan zijn stamouders. De keuze der te paren dieren behoort ongetwijfeld met groote kennis van zaken te geschieden.

Kan ook deze wijze van fokken ons niet bevredigen, niettegenstaande de keuze der fokdieren zoo goed mogelijk was en de opvoeding van het jonge dier aan alle voorwaarden voldeed, dan is men genoodzaakt over te gaan tot kruising. Doch ook in geval na behoorlijk gedreven bloedverwantschapsteelt, het niet mogelijk is enkele gewenschte eigenschappen aan te kweeken, om reden ze in eigen ras niet aanwezig blijken te zijn, rest ons niets dan de kruising.

Wanneer er sprake is van kruisen, dan wordt daar onder verstaan het laten paren van inheemsche vrouwelijke dieren met geïmporteerde mannelijke dieren.

Invoeren van vrouwelijke dieren van edel ras, met de bedoeling ze te laten paren met inheemsche mannelijke dieren is eene methode, die niet in toepassing wordt gebracht, omdat, zooals zooveel vermeld, het vrouwelijke dier slechts zijn goede eigenschappen overbrengt op haar eigen jong, het mannelijke dier daarentegen op vele nakomelingen. De kruising wordt zóólang voortgezet, totdat men voldoende kruisingsproducten bezit met de verlangde eigenschappen.

Dit is het materiaal, waarmede men kan doorkruisen in reine teelt. Ontdekt men bij de eerste generaties nakomelingen met minder goede eigenschappen, ons herinnerende aan die der voorouders, dan is dit een bewijs, dat in den beginne niet lang genoeg is door gefokt. In gunstige gevallen bereikt men zijn doel na drie generaties, meestal is het noodig de kruising door te zetten tot de 5e, 6e en 7e generatie. Behoefte de fokker bij de eerstgenoemde methoden geen rekenschap te houden met klimaat, bodem en voedsel, bij de kruising vormen deze een factor, die niet gering geschat mag worden. Hieruit volgt, dat alléén bij goede nood-voeding tot kruising mag worden overgegaan.

Dat met deze methode van fokken veel nut gesticht kan worden, bewijst ons het engelsche jachtpaard of hunter, dat zijn ontstaan te danken heeft aan de kruising van de Clydesdale, het type zware trekpaard met het engelsche volbloed en nu tot een constant ras gevormd is. Onder het rundvee, een kruisingsproduct van het Durhamrund met het zeeuwsche rund, w.o. exemplaren worden aangetroffen, die 1800 K. G. lichaamsgewicht bezitten en daarbij eene fijne kwaliteit vleesch opleveren, terwijl de koeien tot 34 liter melk geven. Men moet vooral goed in het oog houden, dat het product een kunst is, dat aan het nu en dan invoeren van versch bloed zijne constantheid te danken heeft.

Om krachtig *werkvee* te verkrijgen, kan men met fokken in eigen ras tot het gewenschte doel geraken. Op Java en Madoera komen nog uitstekende slagen van het Soenda-ras voor. Het madoereesche rund, bekend om zijn schoonen en krachtigen lichaamsbouw, levert tevens uitstekend vleesch en vormt een scherp contrast met het veeslag van West-Java. In Midden-Java treft men in bergstreken ook een vrij goed slag van vee aan.

Ten einde de melkproductie te verhoogen, dient gezocht naar een ander veeras en moet dus overgegaan worden tot kruising. Het ras, dat hiervoor in aanmerking komt, is het bengaalsche. Dit ras behoort tot de goed melkgevende en bezit een krachtigen lichaamsbouw, gepaard aan behoorlijke vleeschaanzetting. Alhoewel de algemeene lichaamsbouw nog al verschilt van het inlandsche ras, vooral de voorhand, zijn er veel bijzondere vormen aan waart nemen, die niet alleen overeenkomen, doch in veel hooger mate ontwikkeld zijn. Bovendien is dit ras afkomstig uit een landstreek, die wat klimaat, bodem en voedsel

tijd zien, in de stad, van zulken die een goede opvoeding ontvingen en intelligente personen zich toonen. De meisjes en jongens van koelies afkomstig en die in Paramaribo ter school gaan, zijn niet de minste der schoolieren.

Gij rijdt straks verder, achter om Geerttruidenberg heen naar de velden, die tot Zoelen behooren, een der geannexeerde plantages die een afzonderlijke directie heeft en een groote macht van koelies — alles te zamen zijn er op Marienburg ca. ruim 2000. Een suikerplantage — zoo ziet gij ook — versmaadt de cacao-cultuur niet en bewijst het voordeel dat er in is gelegen om met 2 bijtjes te hakken. Want dit las ik in het verslag der directie van het jaar 1901—1902 dat terwijl toen door de nog altijd lage suikerprijzen op de suiker een verlies was geleden van f 109,500, er op de cacao f 10,000 was verdiend. De cacao van Marienburg — zei mij iemand — doet alle jaren wonderen.

Rietvelden, caecagronden, nieuwe nog eerst pas geplante stukken van groote uitgebreidheid, gij komt te allen afwisselend voorbij. Mooi is het als soms het uitzicht zich verbreedt en gij over de afgebrande of reeds begroeide velden den wijden boschrand ziet — de pina, de mauritius- en andere palmen, met hun glinsterenden bast soms, de sierlijke papaya's met hun kruin op slanken cencantres, een reus tuschen de dwergen. Wat is zoo'n woud van nabij gezien een wildernis. «Heerlijk!», zegt men, als ik van de Surinaamsche wouden hier vertel en een dichterlijk gemoed voegt er bij: «ik houd zooveel van bosschen, om er in te loopen.» Mooi! Ja maar alleen om de *van verre* te zien, zoals wij ze uit onzen «car» zien, als de reeds westwaarts dalende zon haar gouden licht over den wondzooim uitgiet en u wat toont van de grillige vormen die de flora hier aanneemt. Er is daar in die Kappawierie-, Mangro- en Parwalanden en wat men

betreft, zeer veel met Java overeenkomt, wat een voornam factor is.

Oordeelkundige kruising heeft tot heden met dit ras nog niet plaats gehad, zoodat de veredelende invloed op den inlandschen veestapel al zeer minimaal is.

Er zijn gevallen bekend, dat vrouwelijke afstammelingen van een bengaalschen stier en eene javaansche koe op geslachtsrijpen leeftijd paarden met een bastaard europeesch stier. Dat men op die manier steeds in den blinde rondtast en nooit tot een constant ras geraakt, behoort zeker geen nader betoog.

Om een dier te kunnen beoordeelen, moet de fokker grondige kennis bezitten van de verschillende lichaamsdeelen en hunne verhouding tot het geheele lichaam.

Deze kennis krijgt hij door het veel zien en vergelijken van verschillende dieren van dezelfde soort, zoowel van de bijzondere lichaamsvormen als van het dier in zijn geheel, moet hij, al naar mate het doel, eene duidelijke voorstelling hebben.

(Wordt vervolgd.)

Hulp aan behoeftige en zieke inlanders.

Volgens de *Locomotief* is men reeds bezig op Boegangan, alwaar het Semarang'sch comité voor zieke en behoeftige inlanders zeven bouws grond in bruikleen heeft gekregen, eene eenvoudige inrichting ter voeding en verpleging van voorloopig 200 behoeftige inlanders te bouwen. De inrichting zal, van eenvoudige materialen gebouwd, in hoofdzaak moeten strekken tot opnemng, voeding en het bezig houden met huis- of veldarbeid van behoeftige inlanders. Zij zal bestaan uit afzonderlijke woonloosden voor mannen en vrouwen, woning directeur en helpers, een loods voor handarbeid, keuken en andere bijgebouwtjes; voor verpleging der lichte zieken, lijders aan beenwonden enz. zal een ziekenzaaltje worden opgericht, terwijl zware patiënten naar het stadsverband zullen worden gezonden. Drinkwater zal naar de inrichting worden geleid uit het dwangarbeiders-establisement, spoel- en bevoelingswater, behalve uit de leiding langs den karrenweg, uit te graven putten. Vóór den west-moesson, hoopt het comité, zal men met den bouw gereed zijn.

Wanneer regeerings-subsidie wordt verkregen, hoopt het comité, wanneer door misoogst als anderszins weert grotere nood onder de inlanders ontstaat, de inrichting naar omstandigheden te kunnen uitbreiden, zoo niet, dan zal het comité vijf jaren lang de inrichting bekostigen uit de, van het oprichtingskapitaal overschietende, gelden (± f 50.000) en particuliere bijdragen en daarna genoodzaakt zijn den bijl er bij neer te leggen.

Van de rente van het aanwezige kapitaal (± f 65.000) zal het comité nog een anderen maatregel bekostigen. De zendingarts Dr. van der Leij zal zich te Poerwodadi gaan vestigen en daargedurende minstens 3 jaren, met toelage van het comité en een klein voorschot voor inrichting van een bescheiden hospitaal, zieke inlanders gratis behandelen en zoo noodig opereeren en intern in het ziekenhuisje verplegen.

Pogingen om ook te Goebog (Singen-Kidoel) geneeskundige hulp voor inlanders te verkrijgen, leidden niet tot gunstig resultaat.

Op Boegangan zal het eerst als directeur optreden de verdienstelijke officier van het leger des heils Brouwer, terwijl dr. Benjamins belangeloos er de praktijk zal waarnemen.

Katoencultuur.

De plannen van eenige heeren van den handel te Padang, om uit Egypte zaden van eene katoensoort te bestellen, welke een waardevol product levert en waarmede op verschillende plaatsen en hoogten proefaanplantingen zouden worden aangelegd, schijnen vaster vormen aan te nemen.

Aan de *Pad. Ct.* ontleenden wij ten minste onlang de mededeeling dat de heer Staacke te Padang aan de regering het verzoek heeft gedaan, om detachering van een europeesch of inlandschen beambte van 's lands plantentuin daarheen voor de leiding van een proefaanplant van egyptische katoen.

Mochten deze aanplantingen slagen, dan zou men trachten door het verstrekken der zaden en goede raadgevingen den aanplant zoodanig aan te moedigen, dat de katoencultuur er weldra eene volkscultuur zal worden.

Drijfrijst.

In de jongst verschenen aflevering van *Teysmannia* komt een schrijven voor van den controleur bij het B. B., J. P. W. Houtman, over drijfrijst en hetgeen hij reeds in het verslag over Maart 1895, als controleur van Karang-geneng (afd. Sidjoei) over dergelijke padi heeft gerapporteerd.

Hij roemde toen zeer den mooien aanplant en oogst der padi, geplaat op rawah's (moerasgronden) en wadoek's.

Die padi, dezelfde, die elders op de sawahs wordt geplaat, zaait men in October of November uit op de sawah's en wadoek's, die dan geen water inhouden. Men zaait dus uit zonder kweekbedden maar direct op de plaats, waar de latere padihalmen zullen komen te groeien. Wanneer nu het water op zich laat wachten, zooals in den westmoesson 1894/95, schrijft hij, is geweest, dan heeft het padizaad den tijd om op te schieten. En nu is het eigenaardige dat, als de bibit eene zekere hoogte heeft bereikt, zij met het rijzende

verderop meer vinden mag, een medoogenlooze strijd om het bestaan. De zwakkere wordt hier ook door den sterkere verdrongen. Wat heeft die reusachtige tamarinde eene inspanning noodig gehad om een aantal gevaren moeten wieden te overwinnen voor hij zijn prachtige kruin kon laten wuiven over de dwergen aan zijn voet en in staat was een regen van vruchten uit te strooien over die kleine wereld! De scherpe doornstruiken trachten eerst over hem heen te woekeeren; de weelderigste varens spannen samen om hem te verstikken in den «zwampigen» bodem; de coquette palmen breidden hunne waaiers achteloos over hem uit, alsof ook hij niet hunkerde naar de vrije lucht; ontelbare klimplanten sloegen de armen om hem heen, kleefden zich aan hem vast, boorden hunne wortels door zijn zijden en verstikten hem bijna in hunne omhelzing. Een naburige eeder van aanmerkelijke hoogte zag eerst met kalme waardigheid op den aankomeling neder, doch maakte zich later voor zijn tegenstander bevreesd en rucht daarom op een goeden dag een zijner takken, zelf een boom gelijk, op den jongeling neder en trachtte dezen eindelijk, toen zijn eigen vonnis geveld was, onder zijn geheele zwaarte te verpletteren. En nadat de zooveel beproefde, een ware Multapator, zooveel had doorstaan — van myriaden insecten ook niet weinig — maakten reusachtige lianen hem het leven zeer zuur, door met hun ranken hem te ontknellen en de ontzaglijke vracht hunner wortels driestweg aan hem op te hangen. Is 't niet alsof die kruin daar in die hoogte een planten-karavanseraï is vol mooie orchideeën en woekerplanten met breed stengel en groote roode en paarse bloemen, een gezelschap parasieten, ach zoo zwaar te torschen en te vreden? Koningen der wouden, gij hebt uw cereplaats niet zonder zware offers verworven.

(Wordt vervolgd.)

water mede omhoog groeit, zorgende steeds boven het water uit te steken.

Honderde bouws waren met zulke padi beplant, waarvan de opbrengst per bouw tien amet 1) bedraagt.

Niet elk jaar slaagt die aanplant op sawah's en wadoek's, want komt het water te spoedig en snel opzetten dan verdrinkt alles.

Nog eene andere merkwaardigheid wordt door schrijver medegedeeld, die hij nog ergens heeft aangetroffen, n.l. dat de padihalmen, nadat zij van boven zijn afgesneden (eerste snit), in de geleidingen weder ufspruiten en dus als het ware een tweede snit vormen, die per bouw nog drie amets opbrengt.

De vrouwen, die de padi snijden, zijn gezeten in bootjes of staan in het water; zij hebben geen sarong, doch allen een broek aan.

Naar aanleiding van het voorgaande, deelt de heer G. N. Verloop aan het *Bat. Nbl.*, mede dat tijdens zijn verblijf in de jaren 1870-1873 te Indramajoe, het hem opviel hoe geregeld in het hartje van den Westmoesson aan de uitmonding der Indramajoe-rivier (Tjimanoeek), dus in zee, op den modderbank aldaar padi werd uitgezaaid, waarvan twee oogsten prachtig waren. De diepte op die modderbank was niet hoog bij ongeveer 5 voet; de bank besloeg eene uitgestrektheid van acht tot tien bouws.

Door de grooie massa water, die in dien tijd door de Tjimanoeek afgevoerd werd, was het water in de geheele bocht van Indramajoe meer zoet dan brak en aan de enorme aanslibbing schrijft hij de goede oogsten toe. Of men echter nu nog te Indramajoe vrijrijst plant is hem niet bekend.

Nieuwe postzegels Het *N. v. d. D.* voor *N. I.* was in de gelegenheid eene afbeelding te zien van de nieuwe Ned. Indische postzegels.

Zij zien er bij oppervlakkige beschouwing nog al aardig uit, zegt het blad. In het midden een Koninginne-kopie, naar links gekeerd, omgeven door een smalle, witten, cirkelvormigen band. In dien band, met uiterst kleine lettertjes gedrukt, van boven het woord postzegel en onder het borstbeeld „Nederlandsch Indië.” De voet van den postzegel vermeldt de waardebepaling, die prettig duidelijk is.

De reproductie van den postzegel is kleurdruk op wit papier. Er zijn voorloopig zegels in aanmaak van 10 cents, grauwblauw; 12½ cents, blauw; 15 cent bruin; 20 cents donker olifgroen; 25 cents, paarsch; 30 cents roodbruin; en 50 cents, karmijnbruin.

Zoo zullen dan de nederlandse postzegels met den groven overdruk weldra tot de geschiedenis behooren.

(1) 1 amet is 24 bossen padi.

West-Indische Berichten.

De surinaamsche bladen bevatten slechts weinig, wat betrekking heeft op den aanleg van den Lawa-spoorweg, nadat wij vernomen hebben, dat reeds een aanvang werd gemaakt met den bouw van een steiger bij Beekhuizen. De benoeming van den heer Reigersberg Verluys tot directeur der spoorwegen in Suriname, na het bericht van zijn aankomst, ziedaar alles. Neen, toch niet: De mededeeling in de nederlandse bladen van het bedanken van Dr. Schoo te Krommenie voor het aanbod der regering om de malaria tijdens den spoorwegaanleg in Suriname te gaan bestrijden, wordt b.v. door *Onze West* nog al leuk opgenomen. Het blad acht het besluit van den heer S. blijkbaar in het belang der kolonie, daar men in Suriname het geld wel beter kan gebruiken, dan voor het bekostigen eener dure zending, waarvan het nut geenszins vaststaat. De maatregelen, ter bestrijding van malaria te treffen, zijn zoo van alle kanten bekeken en de kennis er van zoo algemeen goed geworden, dat men het in de kolonie wel af kan, zonder een specialiteit, die ten eenenmale onbekend is met het leven in de binnenlanden, zoo laat het blad zich ongeveer uit, en we achten die opmerking werkelijk goed geplaatst.

De ontegenings-verordening, waarvan als gevolg van de, aan de openbare werken in de kolonie te geven uitbreiding het ontwerp de Koloniale Staten bereikte, vond bij dit lichaam een vrij goed onthaal. Men was het b.v. eens met den ontwerper, dat de ontegening behoort te zijn een administratieve maatregel, waaraan niet het karakter van een geding moet worden verleend. Maar op enkele punten wijst het voorloopig verslag der rapporteurs uit de Staten op verschil van mening. Zoo had de meerderheid der leden bezwaar, dat de verklaring van algemeen nut, ten behoeve van een bij algemeene verordening bevolen werk, bij besluit van den gouverneur, den Raad van bestuur gehoord, zou geschieden en niet bij algemeene verordening. Ook achtte men de onmiddellijke inbezitting van het ontegende goed door het gouvernement in strijd met de billijkheid, die eischt, dat inbezitting slechts mag plaats hebben, na uitkeering of het waarborgen eener schadeloosstelling. Dan vroeg men zich af, waarom voor Nickerie en Coronie, waar toch ook kantoorrechters zijn gevestigd evenals te Paramaribo, niet aan deze functionarissen, maar aan de districts-commissarissen het bepalen van de schadeloosstelling is opgedragen.

In het *Gouv. Adv. Blad* werd de verordening van Mei 1.1. opgenomen, waarbij het plan tot uitbreiding der stad Paramaribo aan het bouwdepartement voor een ieder ter inzage wordt gelegd en straffen worden bedreigd tegen het bouwen van objecten of het aanleggen van waterloopen als anderszins op die terreinen, welke voor de uitbreiding der plaats in aanmerking komen. Met vergunning van het bouwdepartement kunnen nu daarop slechts van zoogenaamd boschmaterieel vervaardigde schuren en tijdelijke verblijven worden opgericht. Paramaribo kan dus nu eerlang worden uitgebreid. Als de menschen er maar komen. Daarvoor moet alweer de Lawa-spoorweg zorg dragen.

De goud-industrie had, als het ware onder den invloed van de blijde stemming in de kolonie, in de maand Juli 1.1. een waar vleugje te pakken. Op verschillende plaatsen werd in die ééne maand meer goud te Paramaribo aangevoerd, dan in de vorige maanden van het jaar te zamen. Dit was o.a. het geval met de placers La Fortuna, Pel en Dr. Salomons in het district Suriname en met het placer Tam in het district Marowijne. In eerstgenoemd district maakten de „Comp. Intern. pour l'expl. des mines d'or en Surinam” van Amsterdam, de placers Deul-Gros, La Fortuna, van Hemert, May, Pel, Dr. Salomons en Samson in de maand Juli 1.1. resp. een opbrengst van 6593, 1054.5 6090, 6520, 1146, 1512, 1282 en 3336 grammen op een totalen aanvoer gedurende de zeven eerste maanden van het jaar van resp. 14836.5, 2156, 11760, 17901.5, 8672.5, 1878, 2050 en 7241.5 grammen. De totale aanvoer van goud uit het district Suriname bedroeg resp. 33220 en 110024 grammen. Het district Saramacca voerde in Juli 16644 en over de zeven eerste maanden van het jaar 90806 grammen aan. De Concessies Gros leverden daartoe met resp. 16237 en 61299.5 grammen het grootste contingent. Het district Marowijne voerde

in Juli 5035 en van 1 Januari tot 1 Augustus 13279.5 grammen aan, en het district Lawa resp. 30986 en 136126.5 grammen. In de Lavastreek is de „Compagnie des mines d'or de la Guyane hollandaise” nog altijd nummer een. De maatschappij bracht in Juli 29906 grammen en van 1 Januari tot 1 Augustus 126890.5 grammen te Paramaribo aan. In haar jongste verslag bracht die maatschappij hulde aan de nederlandse regering en aan gouverneur Lely voor den onderhanden genomen aanleg van den Lawa-spoorweg.

In Engeland begint men ook reeds meer belang te stellen in de surinaamsche goud-industrie, getuige de oprichting te Londen van de Surinam Gold Concession, een maatschappij op aandelen, ter waarde van 1 pond sterling, met een kapitaal van 150000 ponden sterling.

Voor den landbouw wordt natuurlijk veel heel verwacht van de aanstaande komst van den inspecteur voor den landbouw in West-Indië, Dr. C. J. J. van Hall. Men weet van hieruit aan *Onze West* mee te deelen, dat deze geleerde, vóór zijn vertrek naar de West, nog een bezoek denkt te brengen aan de Kew-gardens in Engeland, zoodat hij waarschijnlijk niet vóór het begin van November in de kolonie zal zijn aangekomen. De heer van Hall zou steeds speciaal de zwammen in de plantkunde hebben bestudeerd. Daar nu de krullotenziekte vrij stellig aan een zwamachtige infectie haar oorsprong heeft te danken, zal de heer van Hall waarschijnlijk wel de middelen ter bestrijding der ziekte weten te vinden.

Betreffende de verwilderde cacao-plantage, die balatableeders te midden der rimbou in Nickerie zouden hebben aangetroffen, wordt nu aan de Surinamer van daar geschreven, dat het zeer wel mogelijk is dat bedoelde boomen daar in het wild voorkomen en in Suriname inheemsch zouden zijn.

De heer Berkhout, die voor de regeling van het boschwezen een kijkje in de kolonie komt nemen, geeft zijn oogen goed den kost en heeft reeds verscheidene tochtjes achter den rug.

Eindelijk: De lang verwachte regen was op Curaçao en onliggende eilanden begonnen te vallen. Den 9en Augustus 11. werden Willemstad en de beneden-districten onthaald op een flinke bui, die den 13en d.a.v. door een tweede werd gevolgd, welke vooral aan Santa Maria ten goede kwam. De *Amigoe di Curaçao* van den 14en Augustus meldde, dat alles buiten reeds groen zag.

Op Bonaire had het twee dagen achtereen geregend, zoodat de nieuw gegraven putten alle gevuld waren, terwijl men op Aruba, dank zij de overvloedige regens, reeds een aanvang had kunnen maken met planten. Genoemd blad meldt nog, dat men langs den Rooden weg druk bezig is met de voorbereiding voor den aanleg van den toekomstigen proeftuin.

RECLAMES.

DAME FRANÇAISE!

Offre des leçons de conversation à 5 florins par mois, 2 leçons par semaine, plusieurs élèves réduction. Cours spéciaux pour dames et jeunes filles. Prière d'écrire ou de s'adresser de 2-4 de relevée

Jacob v/d. Doesstraat 41.

Onderlinge Levensverzekering-Maatschappij „S-GRAVENHAGE”.

Directeur: Mr. P. A. FRANCKEN.

Adjunct-Directeur: Mr. J. D. P. TEN BOSCH.

Wagenstraat No. 20.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 119

Gewaarshuidt wordt tegen arglistige nabootsing.

ALLE MODERNE

TALEN

Onderwijs Vertalingen

Een belangrijk vraagstuk voor Indië en Nederland.

In het Koloniaal Weekblad van 3 Sept. j.l. geeft de Heer J. Habbema een beschouwing over mijn opstel, onder bovenstaanden titel, voorkomende in de Juli-aflevering van de „Vragen van den Dag” (1). De geachte beoordeelaar stelt mij eenige vragen, die ik, in het belang der zaak, hier gaarne wil beantwoorden en waarvoor ik dus de gastvrijheid van het Orgaan van „Oost en West” inroep.

Vooraf de opmerking, dat ik geen inspecteur, doch adjunct-inspecteur van het inlandsch onderwijs geweest ben.

Om den lezer in herinnering te brengen, waarover de zaak handelt, volgt eerst een resumé van mijn artikel in bovengenoemd tijdschrift.

De inlandsche bevolking in Nederlandsch-Indië toont steeds meer belangstelling in onze taal. Daardoor gaan nu en dan stemmen op, om de beoefening van het Nederlandsch bij de inlandsche bevolking aan te moedigen en, zoo mogelijk, op te inlandsche scholen in te voeren. Dit is het onderwerp van mijn opstel. Bij de behandeling treden twee vragen op den voorgrond:

1. Heeft de Inlander voldoende aanleg om onze taal machtig te worden?
 2. Is het wel goed, aan de inlandsche bevolking meer gelegenheid te geven om onze taal te beoefenen?
- De bevestigende antwoorden hierop leiden tot het laatste punt:
3. Welke middelen kunnen worden aangewend om onze taal op de openbare en langzamerhand ook op de bijzondere lagere inlandsche scholen in te voeren?
- Dan volgt een schema, hoe men, door reorganisatie van de inlandsche kweekscholen, er toe kan komen, om voor ieder, die het verlangt, de gelegenheid om onze taal te beoefenen open te stellen.
- Over den opzet en de behandeling van het onderwerp in zijn geheel, laat de Heer H. zich niet uit.

(1) Waar ik blad, aanhaal, heeft dit betrekking op deze aflevering.

Hij bepaalt zich tot eenige vragen, bezwaren en subjectieve meeningen.

De eerste vraag luidt: „Ik veroorloof mij aan den Heer M. R. en de andere voorstanders van verbreiding van de nederlandse taal, ook onder de lagere klassen der inlandsche bevolking, de vraag te stellen: wat zullen eenvoudige, weinig ontwikkelde Inlanders aan die kennis hebben?”

Neen, de eenvoudige, weinig ontwikkelde Inlanders zullen daar zeker niet veel aan hebben. Ik denk ook, dat ze, bijv. op Java, meer behoefte aan eten hebben, dan aan onderwijs. Er zijn nog miljoenen eenvoudige Inlanders van alle onderwijs verstoken en op vele plaatsen in den Indischen Archipel is de maatschappelijke toestand van dien aard, dat aan onderwijs niet gedacht kan worden. Wie zou het dan in zijn hoofd krijgen, om die eenvoudige, weinig ontwikkelde Inlanders onze taal te willen leeren. Daarom heb ik op blz. 526 van mijn artikel in de „Vragen van den Dag” uitdrukkelijk aangegeven: *Wij hebben hier voorat het oog op de inlandsche ouders, die wegens geboorte, maatschappelijke positie of gunstigen aanleg hunne kinderen, als het kan, iets meer dan koelt of landbouwer willen laten worden.*

Het zal den Heer H. wel even goed als mij bekend zijn, dat een betrekkelijk klein percentage van de inlandsche bevolking de lagere scholen bezoekt; niet omdat de bevolking iets op die scholen tegen heeft, maar omdat plaatselijke of economische toestanden dat niet meebrengen en omdat ze nog op een lagen trap van ontwikkeling staat. Uitgezonderd de Minahassa en de vallei van Silindoeng, waar de Zending alle kinderen in hare inrichtingen opneemt, worden de inlandsche scholen gewoonlijk alleen bezocht door kinderen van welgestelde Inlanders. Daartoe behooren in de eerste plaats de zonen van ambtenaren en aanzienlijken (die niet op een europeesche school geplaatst zijn) en verder kinderen van inlandsche kooplieden en handelaars, waerouhouders, ambachtlieden, prauwvoerders, visschers, bedienden van Europeanen, kortom van alle Inlanders, die een goed bestaan hebben.

De lagere klassen der inlandsche bevolking, bestaande uit koeil's en kleine landbouwers, de zoogenaamde „kleine man” en dus verreweg het grootste gedeelte van de bevolking bezoekt geene scholen, omdat elk kind als werkkracht, in huis of op het land, gebruikt moet worden. Meent de heer H., dat het mijn bedoeling was, om dat deel der bevolking onze taal te laten leeren? Ik denk er zelfs niet aan. Als onze achterkleinkinderen later die quaestie in behandeling kunnen nemen, zal het al heel mooi zijn.

Uit de door mij genoemde categorie van goede Inlanders komen de leerlingen, die tegenwoordig de particuliere cursussen in het Nederlandsch, door europeesche onderwijzers gegeven, bezoeken. Daarom acht ik het wenschelijk, voor dat gedeelte der inlandsche maatschappij, dus voor hen, die de openbare lagere inlandsche scholen bezoeken, langzamerhand de gelegenheid open te stellen om onze taal te leeren, hetgeen dankbaar zal worden geaccepteerd. De gestelde vraag is nu zeker duidelijk genoeg beantwoord.

In mijn bovengenoemd artikel komt voor op bl. 531: *Een nederlandsch-spreekende bevolking in den Indischen Archipel zal kennis nemen van alles, wat Nederland betreft; zich inwerken in nederlandsche toestanden, in het denken en streven van den Nederlander; want de taal is gansch het volk.*

De heer H. licht een deel van den zin uit zijn verband en zegt dan: „zich inwerken in nederlandsche toestanden, is een zeer vage, duistere uitdrukking, die ik gaarne eens nader omschreven en toegelicht zou willen zien. Hoe stelt de schrijver zich dat inwerken voor en in welken vorm zal het nut daarvan voor den Inlander zich openbaren?”

Nu, ik wil er toch wel een antwoord op geven. De bovengenoemde gegoede Inlanders, dus de ouders van de schoolgaande kinderen, vormen in de inlandsche maatschappij het lezend publiek. Voor hen is de stapel maleische en javaansche weekbladen bestemd, dien men op elk postkantoor in Indië ziet uitdeelen. Een nederlandsch-spreekende bevolking in Indië zal later ook in onze taal gedrukte couranten lezen. Daardoor en vooral ook door geschikte nederlandsche lectuur zal de bevolking steeds meer belang gaan stellen in Nederland en in nederlandsche toestanden.

Direct en indirect zal die verbreiding van onze taal in Indië van invloed zijn op onzen handel en nijverheid. Men verwacht echter niet, dat dit plotseling, of na enkele jaren zal plaats hebben, maar na verloop van tijd. Ook nu reeds zijn Inlanders, die onze taal machtig zijn, in correspondentie met personen hier te lande; ook nu reeds komt het voor, dat zij hier zelf hunne bestellingen doen. De uitbreiding van het Nederlandsch in Indië zal dus meerdere relatie's tusschen Indië en Nederland ten gevolge hebben.

Hoe het nut van Nederlandsch te leeren zich voor den Inlander openbaart, moet de heer H. vooral eens informeren bij een Inlander, die onze taal spreekt en behoorlijk onderwijs genoten heeft. Zoo iemand voelt zich burger van den Nederlandschen Staat; hij neemt niet alleen kennis van Nederlands belangen, maar hij behartigt ze ook.

Nu nog iets over enkele opmerkingen.

Dat de onderwijzerstand — zoodaals hij zegt — weinig in aanzien is in de inlandsche maatschappij en de kweekelingen uit den Kleinen burger- en den minderen stand worden gerecruteerd, geldt niet voor alle streken. Op Sumatra bijv. komen de onderwijzers uit de voornaamste standen en zijn grootendeels zonen of verwanten van hoofden.

Om behoorlijke resultaten van de invoering van het Nederlandsch op lagere scholen te krijgen, moet men inlandsche onderwijzers hebben, die, als kind, hetzelfde onderwijs genoten hebben, als de inlandsche geneeskundigen vóór ze hun studie begonnen. Op bladz. 532 heb ik dat duidelijk uiteengezet.

De heer H. behoeft zich niet bezorgd te maken, dat goed gevormde inlandsche onderwijzers de geschiktheid om onze taal te onderwijzen zullen verliezen.

Het is mij wel voorgekomen, dat een onderwijzer, afkomstig van de kweekschool, uit den tijd, toen daar het Nederlandsch nog leervak was, in zijn vrije uren les in het Nederlandsch gaf aan de kinderen van den Controleur of van een Landheer. Mijn hulp werd dan soms ingeroepen om titels van geschikte lees- en rekenboekjes op te geven. Dat geschiedde natuurlijk in de binnenlanden, op plaatsen, waar geen europeesche school was. Ik heb er soms verstand van gestaan, hoe met weinig middelen, toch nog matige resultaten werden verkregen. Die inlandsche onderwijzers spraken gewoonlijk Nederlandsch met europeesche ambtenaren en particulieren, doch zij deden dat niet, vóór zij de verzekering hadden, dat het hun niet kwalijk genomen zou worden.

Eindelijk komt de Heer H. eens met een bezwaar, dat hout snijdt en waaraan men den vakman herkent. Een zeer groot gedeelte van de leerlingen — zegt hij — bezoekt de inlandsche school slechts gedurende korten tijd. Inderdaad is dit een ernstig bezwaar en op plaatsen, waar dit het geval is, zou invoering

van het Nederlandsch zeker niet gewenscht zijn. Het houdt verband met plaatselijke toestanden; doch ik ken ook inlandsche scholen, waar het schoolverzuim gering en waar het regel is den cursus te doorloopen.

Verder moet ik opmerken, dat de ouders er in ziektegevallen dikwijls handig bij zijn om een kind te laten afschrijven, ten einde het geringe schoolgeld niet voor niemendal uit te geven. De leerling wordt dan later weer ingeschreven, doch die afschrijving blijft boekoek. Het kan gebeuren, dat een leerling elk jaar werd afgeschreven en toch den cursus doorloopt. In ieder geval is het een bezwaar, waar men rekening mee moet houden. Aan het slot van mijn artikel in de „Vragen van den Dag” heb ik er al op gewezen, dat bij eventuele invoering nog op verscheidene ondergeschikte zaken zal moeten worden gelet.

De Heer H. deelt nog mede, dat mijn artikel besproken is in het Handelsblad van 16 Aug. jl., doch mijn kort antwoord daarop in het Avondblad van die courant van 27 d.a.v. vermeldt hij niet.

Het slot van zijn betoog, waar hij beweert, dat het verlangen van vele Inlanders naar onderwijs in de nederlandse taal geen spontaan verschijnsel is, komt mij voor in strijd te zijn met de werkelijkheid. De tegenwoordige toestand in Indië is aldus: Voor zoover mij bekend, wordt op alle plaatsen, waar europeesche onderwijzers zijn, ook les in onze taal aan Inlanders gegeven, hetzij op school, hetzij particulier. Dat is in de laatste tien jaren zeer toegenomen en de inlandsche ouders getroosten zich daartoe gaarne eenige opoffering. Ik noem dat een verblijvend verschijnsel, omdat de bevolking daar uit eigen beweging toe gekomen is. De subsidieering van particuliere cursussen, de zoo gewaardeerde aanmoediging van hooger hand, kwam eerst later en was dus bijkomende omstandigheid. Dat vele ouders met dat onderwijs een plaatsing op de school voor inl. geneeskundigen of op de opleidings-scholen voor inl. ambtenaren beoogen, spreekt van zelf. Het is een feit, dat de inlandsche bevolking nu reeds onderricht in onze taal ontvangt. Van groot belang is het, om dat onderwijs in het rechte spoor te leiden. Daartoe dient men te beginnen met de kweek-scholen.

Als men inlandsche onderwijzers heeft, die onze taal machtig zijn, wordt het Nederlandsch voor allen bereikbaar. Eerst dan kan er aan gedacht worden, onze taal op de voornaamste inlandsche lagere scholen te brengen. Er mag daarbij geen sprake zijn van ingrijpen of dwang en dat is ook heelemaal niet noodig. Verschillende beperkende bepalingen zullen moeten dienen om teleurstellingen te voorkomen en het kan wel gebeuren, dat in de eerste tien jaren slechts enkele scholen voor die invoering in aanmerking komen. Zoo zal de voorwaarde gesteld moeten worden: dat invoering van het Nederlandsch alleen kan plaats hebben, als de ouders der schoolgaande kinderen het vragen; als het schoolverzuim gedurende de laatste twee jaren niet meer, dan bijv. 8 pot. heeft bedragen; als een zeker percent der leerlingen gedurende de laatste vijf jaren den geheelen cursus heeft doorloopen. Met deze en nog nader vast te stellen bepalingen voorkomt men teleurstelling en toch is daarmede de invoering van onze taal in Indië verzekerd. Niet dadelijk, niet over tien jaar, maar wel over een kwart eeuw, en dan nog alleen bij dat gedeelte van de inlandsche bevolking, dat onderwijs in de Nederlandsche taal voor hunne kinderen noodig acht.

De geachte beoordeelaars van mijn opstel in de „Vragen van den Dag” staan niet zoo ver van mij af, als de ietwat sombere toon van hun criticum doet vermoeden. Wellicht zal menig punt van verschil kunnen worden weggenomen. En dan . . . wij allen beoogen eigenlijk één doel, d. i.: het waarachtige belang van Nederlandsch-Indië.

W. MELER RANNEFT.

Heemstede, Sept. 1903.

INGEZONDEN.

De afdeling Amsterdam.

Aan de Redactie van het Koloniaal Weekblad.

Geachte Redactie!

Neem het mij niet kwalijk, dat ik mij tot U wend om voorlichting. Ik behoor nog tot de jongeren, anders zou ik misschien flinkweg bij een onzer Amsterdamsche Bestuursleden aankloppen, maar dat doe ik liever niet, men kan nooit weten, waar 't slecht voor is.

Wat ik gaarne van U zou willen weten, is: waarom wij leden van „Oost en West” hier, in de hoofdstad van het Rijk, er zoo weinig, om zoo te zeggen *niet's*, van hooren, dat er een afdeling van de Vereeniging bestaat. Zoover gaat dit zelfs, dat ik en nog andere leden, die ik sprak, nog nimmer contributie hebben betaald en die nu dus al over twee jaren schuldig zijn, zonder dat men er ons ooit om heeft gevraagd.

Niet goed kan ik het begrijpen, hoe iemand, die toch zeker iets voelt voor het doel en streven van „Oost en West”, want anders had hij immers het Voorzitterschap der afdeling niet aangenomen, het kan aanzien, dat er in een groote stad, waar werkelijk een flinke afdeling van „Oost en West” zou kunnen zijn, zoo geleuterd wordt.

En dan de penningmeester! Volgens de statuten moet iedere afdeling jaarlijks per lid f 0.50 aan 't Hoofdbestuur afdragen. Er zijn dus zeker in de afdeling Amsterdam ook betalende leden!?, want waar zou anders die som van ruim f 100 over twee jaren, van daan zijn gekomen?

Wat mij bij dit alles verwondert is, dat ik, zoo geregeld, zonder iets te betalen, het Weekblad krijg en 't zou mij erg spijten, als daarin door wanbetaling van den kant onzer afdeling soms gevaar kwam. Als U er iets aan doen kunt, geachte Redactie, maak U dan, dat er hier te Amsterdam wat leven in de brouwerij komt. Eigenlijk is 't mij onbegrijpelijk, met o. a. het Tweede Kamerlid mr. Smeenge, Melati van Java, Otto Knaap, Jacques Deen, den heer Heuvelod en den heer van Esveld van Suriname in 't Bestuur, dat eene Vereeniging, die de belangen van de Koloniën en de vereenzelving van deze met 't moederland beoogt, in een half-koloniale stad als Amsterdam, niet meer dan *duizend* in plaats van ruim *honderd* leden telt!

Ik hoop, dat U mijn gepruttel in ieder geval in uw blad wilt willen plaatsen.

Hoogachtend

Uw dw. dienaar,

JUNIOR.

Aanteekening van de R. C.: Wij kunnen natuurlijk den geachten inzender niet inlichten, waar het Bestuursangelegenheden betreft, maar voldoen aan zijn verzoek om zijn klaagzang op te nemen. Wordt echter vervuld, wat wij hebben gehoord, dan zullen er te Amsterdam in het aanstaand winterseizoen belangrijke lezingen worden gehouden en zal de contributiezaak spoedig in orde worden gebracht. Wat de propaganda betreft, dit is niet de zaak van het Afdelingsbestuur alléén, maar ook van ieder lid. Ook Junior kan helpen, om 't getal leden spoedig tot 1000 te brengen.

ADVERTENTIËN.

PIANO-ONDERWIJS

(zooewel aan eerstbeg. als aan meer gevorderden).
CAROLINE HINLOPEN,
Riouwstraat 127, Den Haag.

Firma H. G. J. L. MEIJNERS.
Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerkstraat 20.

SPECIALITEIT in

CHOCOLADE:

Cailler, Marquis, Suchard, Lindt,
„Gala” Peter, Tobler, Heller, „Torrone”
Frey, Bendsorp, Blooker.

BISCUITS:

„Bussy”, Leibniz-cakes, Leibniz-
cigaretts.
Scheveningsche en Zeeuwsche Poppen
als surprise.

Hopjes.

Drops.

Ananas en Mandarijn-Gember
in kistjes.

Maison A. WIJNMAN,

7 Noordeinde 7, Den Haag.

Simplex Rijwielen.
Gramophones.
Sport-Artikelen.
Sport-Kleeding.
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.

DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " "
B. STRAUB, Frederikstraat 40, " "
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

GIDS
VOOR

Repatriërenden,

Gratis aanbieding van de Haagse Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande
hotels gratis aan de repatriërenden
aangeboden:

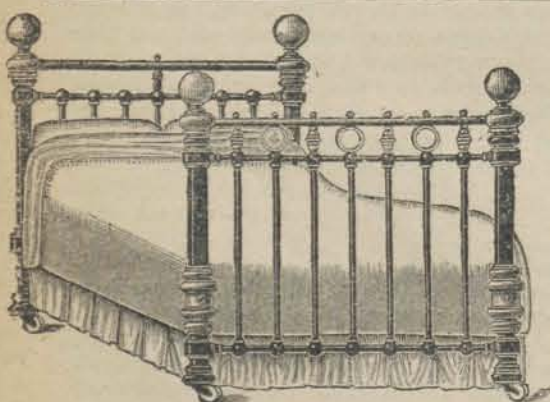
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java”
Hôtel „Ort”
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.

Vraag prospectussen voor
advertentiën.

Th. A. A. SIMONIS

34 Groenmarkt.

DEN HAAG over de Prinsstraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en
Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

C. J. L. VERMEULEN,
's-Gravenhage. — Toussaintkade 11.

Speciale afdeling voor moderne en zeer billijke
LIJSTEN, MIRA-STANDAARDS en ENCADREMENTEN, in alle
genres.

Groote sorteering LIJSTEN, in verschillende maten gereed,
voor onmiddellijke aflevering.

In de zeer billijke prijzen, is het geheel
gereedmaken begrepen.

Geopend tot 's avonds negen uur.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak,
Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings,
Bombaj's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava,
Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertreffbaar).

Chaussures Françaises et Americaines

A. Kogels & Zoon,

56. Prinsstraat 56. — 's-Gravenhage,

Steeds voorhanden

Heeren- en Damesschoeisel,
SPECIAAL VOOR INDIË.

KOOP NU

Kunstbloemen, en men heeft den geheelen winter een
passende SALON- en SERREVERSIERING.
Kunstbloemen, prachtig nagebootst, niet te onderscheiden
van „levende”, verkrijgbaar in het Bloemenmagazijn van
HERMAN VOORHOEVE,
Zoutmanstraat, hoek Prins Hendrikplein.

J. A. DE GRUIJTER,
Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat, Den Haag.

GROOTE SORTERING
Vulkachels, Insluithaarden, Calorifers,
Salamander Kachels, Gashaarden en -Kachels en
Tegelkachelplaten.

Zaterdag 26 September
OPENING
van het NIEUWE MEUBELMAGAZIJN
Piet Heinstraat 67.

J. VAN DEN BOSCH.

Firma v.h. A. LEWENSTEIN.

Levert de beste Naaimachines

VOOR

Huishoudelijk-, Nijverheid- en Industrieel
gebruik.

Wagenstraat 18a, Den Haag.

Bekroond met Gouden en Zilveren Medailles.

Spiegel- en Lijstenfabriek, Kunsthandel

VAN

P. J. CRAMWINCKEL & ZONEN,

HOFLEVERANCIERS — DEN HAAG.

Fabriek en Kantoor: NIEUWE HAVEN 140—141. Teleph. Interc. N°. 112.
Filiaal: PIET HEINSTRAT 81.

Uitgebreide keuze geëndeerde Gravures, Platen en Foto's, Spiegels,
Portretlijsten en Morastandaards.

Encadrementen voor Schilderstukken, Gravures, Platen, Photographiën enz.

Oververgulden en repareren van Spiegels en Schilderlijsten. Schoonmaken van Gravures, enz.
Mora's op iedere maat leverbaar. Export naar Oost- en West-Indië.

D. F. W. OTTERSBERG,

Firma HUMEL VAN RINGELENSTEIN.

Noordeinde 5. Den Haag.

Interc. Telefoon No. 443.

Eenig adres van Reynvaan's Havana en Hollandse Sigaren.

Groote Collectie Manilla Sigaren.

Grootste Sorteering Sigaretten.

Export naar Oost- en West-Indië. Speciale blikverpakking.

Pajacombo Sigaretten en Sigartjes.

Inlichtingen omtrent alle TE KOOP of TE HUUR zijnde HUIZEN en VILLA'S te
's-Gravenhage en Scheveningen

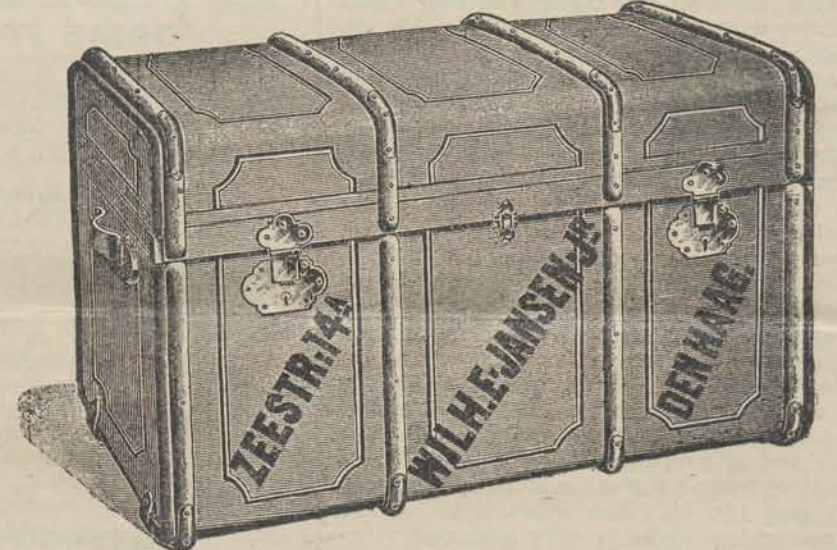
verstrekken **FALKENBURG & Co.,**

Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.
Dennengweg 64, den Haag.

Registers voor PENSIONS, enz., liggen ter inzage.

Toezending **WONINGGIDS** gratis.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te
's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN ter beschikking van belangstellenden.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,

Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxoermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGERINGEN.

Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg,
Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeling 's-Gravenhage.

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10—12 en van 2—4 uur,
inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie
den heer G. C. A. DE WITT, de Perponcherstraat n°. 93.

Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.	Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.	Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indië gaan.
Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice.	Drie Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
Een bekwame linnennaaiester.	Twee Dames zoeken plaatsing als Steno-graaf, ook voor les geven.
Drie jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.	Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonden gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.
Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.	Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de eene Hollandsch, Duitsch, Franach en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
Een Dame les geven in teekenen en portretschilderen.	Eene Juffrouw voor Depôthoudster.
Een geroutineerd boekhouder 5 jaren als zoodanig in een hotel te Parijs werkzaam. Is tevens correspondent in de moderne talen. Uitnuntende referentiën.	Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.
Twee Dames voor pianolessen.	Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.	Een Dame voor administratieve betrekking.
Eene Dame te Leiden voor het maken van uitzetten.	Drie jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).	Een geg. Conducteur der art. O.-I., met uitstekende aanbevelingen, voor admin. betrekking, toezicht houden in fabriek, concierge, enz.
Eene Dame voor Zanglessen.	
Twee gep. of, reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.	

's-Gravenhage'sche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani,

De Huisvesting der Hoenders. (1)

IV.

Bedoeld wordt hier natuurlijk alleen de huisvesting van die hoenders, die eenige waarde hebben, hetzij omdat men ze veredelen wil, hetzij dat men voornemens is, er andere mee te veredelen.

In Indië kan die huisvesting veel eenvoudiger zijn dan in Europa met zijn zeer afwisselend klimaat.

De *nachtvinken* kunnen gemakkelijk van *billik* gemaakt worden. Die billik wordt van binnen gewit en van buiten beschilderd; het witten kan men, zoo noodig, elk jaar herhalen. De ondergrond van het hok bedekte men met een laag fijngedroogde rooden, liefst onden, steen en als dat moeilijk te krijgen is, met droog rivierzand.

Voor een toom van 1 haan en zes kippen is eene grondoppervlakte van 1½ M² voldoende (2). De hoogte kan het hok zij zo, dat een man van gewone lengte er gemakkelijk in kan staan, zonder zijn hoofd tegen het dak te stooten.

De *zistokken* worden hoog of laag aangebracht, naar de grootte der kippen. *Italianen*, *Minorca's*, *Andalusiers*, *Witwang* en daaruit met goede inlandse kippen gekruiste geve men zistokken, een meter boven den grond. Bij de zwaardere rassen, als *Brahma's*, *Cochins*, *Langshans*, brengen men de zistokken niet hoger dan een kwart meter boven den grond aan. Wanneer men die stokken zoo maakt, dat ze gemakkelijk kunnen afgenomen worden, om ze goed te kunnen schoon maken, bewijst men daardoor zijn vogels een grooten dienst.

Met de *leghokken* of *legnesten* handelt men precies hetzelfde, voor de lichtere dus hoog boven, voor de zware rassen laag bij den grond.

Een paar keer in de week kramme men de zitokken goed af en reinige men het nachthok zooveel mogelijk van de mest en kijke de leghokken zeer goed na. Eens in de maand wascht men het geheel ook met een *creoline*-oplossing en vergete daarbij vooral niet de zistokken. De leghokken of manden voorziet men dan van nieuw hooi, waartusschen men wat *insectenpoeder* strooit.

Om de drie maanden wordt het hok van een nieuwe laag fijn gehakten rooden steen of zand voorzien, nadat men de oude heeft verwijderd.

De *ren* wordt zoo gemaakt, dat de kippen voor het slaan van den regen en voor tocht bevrijd zijn. Zij moet dus van een dak voorzien zijn, dat zoo is aangebracht, dat de morgenzon goed in de ren kan vallen, terwijl het van achteren rust op een dichten, stevigen papper of muur.

De grootte van den ren hangt ook al weer van de kippen af, die men wenscht er op na te houden. Zware rassen kunnen het met zijn zessen plus een haan best doen met een ren van 8 à 10 M. lengte en 1½ M. breedte. Italianen daarentegen verschaffe men een ren van grooter lengte en breedte. Men make voor hen de ren liefst zoo lang en breed als maar eenigszins mogelijk is. Italianen hebben behoefte aan veel ruimte en zoo zal het ook gaan met de uit hen gekruiste vogels.

Minorca's en *Andalusiers* zijn van meer rustigen aard en met een kleinere ren ook tevreden.

Voor de zware rassen behoort de *voorkant van gaas* niet hooger te zijn dan 1½ Meter; zij kunnen daar niet over heen vliegen. De lichtere rassen en vooral de Italianen eischen een veel hooger voorkant, minstens 3 Meter. Zij zijn bijzonder vlug en daarbij nogal schuw, wat hen evenwel bij een zaakkundige behandeling kan worden afgeleerd.

Het *kappen der vleugels* vind ik een niet aan te raden maatregel om de vogels het overvliegen te beletten. Daardoor wordt te kort gedaan aan de schoonheid der hoenders en bovendien deugt het volstrekt niet voor de vervorming.

De grond van de ren, waartoe de regen dus geen toegang heeft, wordt opgehoogd met een flinke laag fijn gehakten rooden steen of droog rivierzand. Ook deze ren wordt een paar keer in de week goed gezuiverd en eens in de vier à vijf maanden wordt de zandlaag vernieuwd.

Bij het in elkaar timmeren van zoo'n hok komt men met f 20 al heel ver.

Wanneer er gelegenheid bestaat, de kippen elken dag een paar uur op een grasveld te laten loopen, moet men daarvoor natuurlijk gebruik maken, maar noodzakelijk is het alweer niet, wanneer men niet verzuimt, de kippen ruim van groenvoer te voorzien en in het avondpotje wat vleesch mengt. Af en toe een weinig zout is ook zeer probaat.

Het zoo juist aanbevolen *avondvoer* is ook geschikt voor *loslopende* hoenders.

De rennen moeten altijd voorzien zijn van *zuiver drinkwater*. Men hange de bak, daarvoor bestemd, zóó hoog, dat de hoenders het water niet kunnen verontreinigen. Zoodra dit door de een of andere omstandigheid toch is gebeurd, vervange men het drinkwater door ander.

(1) Ontleend aan de *Indische Pluingraaf*.
(2) Bedoeld zal hier zijn 1½ M. in het vierkant, dus 2½ M². Daar gewaagt de schrijver toch van een aan het hok sluitende ren van 1½ M. breedte.

Militieplicht in Indië.

Behalve in ons blad werd het ingezonden stuk van *Niemor* ook in de *Telegraaf* van 12 Sept. j.l. opgenomen. In een naschrift geeft dat blad het volgende antwoord:

De verzekering van den burgerlijken standsambtenaar, geen bezwaar te vinden in het vertrek naar Indië van een voor de militie reeds ingeschrevene, mag slechts onder groote reserve worden aanvaard, levert in elk geval weinig waarde als rechtsmiddel tot staving van vermeende vrijstelling of ontheffing.

Dat overigens aanwezig was het bewustzijn, dat belanghebbende behoorde te voldoen aan de militiewet, kan worden afgeleid uit het deelnamen aan de loting door een zijner verwanten.

Werd daarna, in afwachting van een mogelijke oproeping, ontheffing of uitstel gevraagd?

Dit was toch noodig, wilde X. gevrijwaard blijven tegen inlijving.

De oproeping „eensklaps“ zal vermoedelijk wel gepaard zijn gegaan met inachtneming van het bepaalde in de 2e alinea van art. 95, luidende: dat elke loteling worden afgeleverd, aan zijn woning of aan die van zijn vader, moeder, enz. een brief van oproeping ontvankelijk, vermeldende den dag, het uur en de plaats voor de aflevering bestemd.

Op welke gronden hoopte X., zijn inlijving op Java vernemende, dat hij niet zou behoeven te gaan?

De antwoorden op de gestelde vragen moeten o. i. als volgt luiden:

ad. 1. Van „eerst“ of vroeger, dus afzonderlijk loten kan geen sprake zijn. De trekking geschiedt op een vastgesteld dag door den ingeschrevene zelf, of bij diens afwezigheid door iemand anders (art. 31). „Vergunning“ om het land te verlaten, had X. niet, tenzij dan dat mondeling „geen bezwaar vinden“, maar ad. 2. Hij, die nog niet militieplichtig is, heeft die ook niet noodig, behoeft haar dus niet te vragen.

Bij het overbrengen van zijn domicilie heeft een ieder rekening te houden met zijn verplichtingen als staatsburger.

De gevolgen, n.l. de kwade, kan hij ontgaan door het treffen van zulke maatregelen, als de wetten opleggen.

In het onderwerpelijke geval had X. zich vooral behooren te verzekeren, dat hij van het inschrijvingsregister voor de militie zou worden afgeschreven, als hij naar de Koloniën vertrok om zich daar te vestigen (art. 23 militiewet).

Kon hij, op grond der in dat art. aangeduide gevallen, die afschrijving niet verkrijgen, dan had hij in zijn eigen belang te zorgen in de buurt te blijven.

ad. 3. Volgens art. 103 militiewet komen de kosten van hunne reis, voeding en huisvesting, zoodra de manschappen ter aflevering worden afgezonden, voor zooveel de reis geschied binnen het Rijk, ten laste van 's Rijks kas.

Hieruit volgt, dat buitenlands vertoevende opgevoerden, de reiskosten tot aan de plaats van aflevering uit eigen beurs moeten bekostigen; een zeer belangrijke bepaling, daar hij die weet, of vermoedt, voor den militair dienst te kunnen worden aangevoerd, te zorgen heeft op den vastgestelden datum present te zijn ter plaatse van aflevering en zijn tegenwoordigheid niet afhankelijk kan maken van de vergoeding der transportkosten, benodigd voor een tocht uit Indië, Amerika, de Noordpool of elders.

ad. 4. Heeft betrekking op omstandigheden geheel buiten het kader der militiewet vallende en derhalve voor bespreking te dezer plaats van geen waarde;

ad. 5. Met het oog op art. 103, hierboven reeds aangehaald, moet deze vraag ontkennend worden beantwoord.

Van vreemde Koloniën.

De natuurlijke rijkdommen van Indo-China en de toekomst dier kolonie.

De bodem van Indo-China is over het algemeen vruchtbaar en leent zich vrij wel voor de cultuur van alle tropische gewassen, met dien verstande echter, dat b.v. koffie en tabak er tot nu toe met weinig succes werden verbouwd.

De ondergrond bevat, vooral in het noorden en in centrum der kolonie, een groote hoeveelheid minerale producten. Steenkolen vindt men in Tongkin, Annam en Laos. De mijnen van Hongay in Tongkin brachten in 1889 210,446 tons steenkolen op en dit cijfer werd in 1901 overtroffen. Op het oogenblik zijn de mijnen in volle exploitatie. Te Toerane in Annam hebben onderzoekingen plaats gehad, welke hoop geven op loonende productie in de naaste toekomst.

Men vindt in Tongkin talrijke mijnen in de bergstreek, waar goud, zilver, zink, koper, tin, lood, ijzer, antimonium enz. worden aangetroffen. Er bestaan ook mijnen in Annam en Laos, die vroeger door Chinezen werden geëxploiteerd, en sporen van zulk een exploitatie worden eveneens in Tongkin gevonden.

De handel van Indo-China gaat geleidelijk vooruit en de waarde van den invoer stijgt telken jare in die mate, dat daaruit tot de levenskracht der kolonie en een hoopvolle toekomst kan worden geconcludeerd. Men twijfelt er niet aan, of de kolonie zal spoedig de gevolgen van de ramp zijn te boven gekomen, die haar den 7den Juni in den vorm van een tyfoon trof.

Onder de artikelen van invoer nemen die van vreemden, niet-franschen oorsprong nog een voorname plaats in. Er valt echter merkbare vooruitgang waar te nemen ten opzichte van den invoer uit het moederland, zoodat het niet onwaarschijnlijk moet worden geacht, dat de fransche exporteurs zich het leeuwendeel van den invoer in de kolonie zullen weten te verzekeren.

Men kan het tijperk, dat zich van de verovering van Tongkin in 1883 tot 1899 uitstrekt, dat der bevrediging en der bestuursorganisatie noemen. Op het oogenblik kan men deze dubbele taak als geëindigd beschouwen. Overal heerscht, met uitzondering van enkele plaatselijke oproertes, volmaakte rust. De economische toestand der inboorlingen wordt, afgezien van eenige verschijnselen van voorbijgaanden aard, uitstekend geheeten, evenals de financiële toestand der kolonie.

Aangevangen groote openbare werken zullen den vooruitgang van landbouw, handel en nijverheid ten goede komen, en deze bronnen van welvaart niet alleen aan de kust en aan de mondingen der rivieren, rijklijker doen vloeien, maar die ook ontsluiten in het binnenland en in de zuidelijke provinciën van het chineesche rijk.

Aan europeesche ondernemingen vindt men nu reeds steenkolenmijnen, katoenspinnerijen, zijde-, cement- en zeepfabrieken, distilleerderijen, steenbakkerijen en groote werkplaatsen te Saigon en te Haiphong, die alle voordeel zullen trekken van de verbeterde middeelen van verkeer.

In Cochinchina zijn verschillende werken ten uitvoer geleid of onder handen genomen, waardoor de kanalen en de vijf groote stroomden, die het land doorkruisen, bevaarbaar worden gemaakt. Ook in Tongkin wordt veel aan de verbetering der waterwegen ten koste geleid, terwijl in Annam de rivieren, kanalen en vaarten te allen tijde als verkeerswegen eene eerste rol vervullen.

Een algemeen spoorwegplan voor Indo-China dateert eerst van 1898. Tot dien tijd bestonden slechts twee spoorwegen, die van Saigon tot Mytho in het Zuiden en de verbinding Phulangtuong-Langson in het Noorden der kolonie.

En, in 1898 door het fransche parlement toegestane leening van 200 miljoen franken stelde de kolonie in staat om een plan uit te werken, dat een spoorwegnet van 1600 kilometers omvat en dat, wij recapitulereen, de volgende verbindingen beoogt tot stand te brengen: Haiphong-Hanoi-Laokay (tot Hanoi gereed); Hanoi-Nam Dinh-Vinh (tot Nam Dinh gereed); Toerane-Hué-Quang Tri; Saigon-Khamhoa-plateau van Lang Biang; en Mytho-Cantha.

De algemeene handel der kolonie is van ca. 216 miljoen franken in 1896 tot ongeveer 472 miljoen in 1900 toegenomen, hetgeen overeenkomt met een vermeerdering van ruim 118 percent in vier jaren tijds.

Onder de uitvoer-artikelen van Indo-China moet de rijst in de eerste plaats worden genoemd, waarvan in 1902 meer dan een miljoen tonnen in het buitenland werden geplaatst. Vroeger was China de grootste afnemer van dit artikel. Nu staat Frankrijk met 110,000 tonnen bovenaan in de rij, terwijl Japan en de Filipijnen ook tot de goede klanten der kolonie moeten worden gerekend. Behalve rijst voert Indo-China ook peper uit, die in Frankrijk het engelsch-indisch product verdrong, en thee van Annam, welke naar men hoopt te eeniger tijd in de heele consumptie van het moederland zal voorzien.

Wij ontleenen het vorenstaande aan een optimistisch gekleurd artikel in de *Dépêche Coloniale*, doch kunnen hieraan toevoegen, dat in hetzelfde nummer van dat

blad sprake is van den financiëleen toestand van Cochinchina, die niet zoo volmaakt rooskleurig blijkt te zijn. De Koloniale Raad heeft zich toch genoodzaakt gezien om in zijne laatste zitting een verhooging van 15 pct. op de belasting der rijstvelden aan te nemen, om in de uitgaven te kunnen voorzien.

Intusschen gelooven wij, dat voor Indo-China in zijn geheel een goede toekomst kan zijn weggelegd, indien het werk van den heer Doumer, die als gouverneur-generaal der kolonie deze beschouwde als het uitgangspunt van een groot fransch handelsemporium, dat zich tot diep in het chineesche binnenland zou uitstreken, met kracht wordt voortgezet.

Het komt ons voor, dat men zich in den laatsten tijd in Frankrijk van dit grootsche plan, dat toch waarlijk omvattend genoeg is, wat al te zeer laat afleiden door het engelsch gedoe in de maleisch-siamesche staates op het schiereiland Malakka; te veel zijn aandacht wijdt aan de westelijke grenzen en daarbij behorende invloedssfeer in Siam van zijn koloniaal rijk in Achter-Indië. Nu moet erkend worden, dat de behartiging der fransche belangen aan dien kant door den verantwoordelijken minister Delcassé, wel wat te wenschen laat zoodat er voor de belangstelling ten deze in fransche koloniale kringen aannemelijke redenen zijn aan te voeren.

Britsch Noord Borneo.

komt er in de studies van Alleyne Ireland over het bestuurswezen in de keerkringen niet al te best af, hetgeen dan ook zeer wjl te begrijpen is. We zouden ons verwonderen, zoo ovr het bestuur der B. N. B. Maatschappij iets goeds gezegd werd buiten haar eigen jaarverslagen. En toch zou van de 30,000 vierkante mijlen, die haar bezittingen beslaan, heel wat te maken zijn en zijn geweest. Een vruchtbare bodem, overvloedige regenval, lange kustlijn, mooie rivieren en goede havens leveren de vereischte waarborgen op voor het welvaren van het land, dat geheel aan de zorgen van een maatschap van engelsche kooplieden is toevertrouwd, die volkomen vrij zijn in de keuze van een plan om het land tot ontwikkeling te brengen. De tegenwoordige gouverneur, E. W. Birch, die onder de leiding van den huidige gouverneur der Straits Settlements, sir Frank Swettenham, langen tijd in de gefedereerde maleische staten op het schiereiland Malakka is werkzaam geweest, zou er wel de man naar zijn om het land vooruit te brengen, indien bij de maatschappij niet al te zeer het beginsel voorzat, om alles van Leadenhall-street te Londen uit te willen bedisselen. Wordt in den vervolge met dit beginsel niet gebroken, dan voorziet schrijver in de toekomst ook niet veel goeds voor het land.

Om een groote fout van het bestuur der maatschappij is de zucht geweest om de inkomsten zoo hoog mogelijk op te voeren, ten einde den aandeelhouders dividenden te kunnen verzekeren en hun bezit aanlokkelijk te maken voor de engelsche regering, opdat deze het voor een goede som zou overnemen. Tot vermeerdering der inkomsten, werden de belastingen opgevoerd, en de belasting op rijst was juist een der oorzaken, waarom niet alleen de voor de ontwikkeling van het land zoo noodige toevloed van chineesche arbeidskrachten ophield, maar ook vele Chineezen het land weder den rug toekeerden, na er zich te hebben gevestigd. In de tachtiger jaren der vorige eeuw kwamen duizenden Chineezen in het land. Het schijnt, dat het bestuur er niet voor heeft gezorgd, dat den chineeschen koelies een goede behandeling van de zijde hunner werkgevers gewaarborgd was, zoodat nu nog Britsch-Noord-Borneo bij de Chineezen in een kwaden reuk staat. Dan heeft het bestuur, toen eindelijk een constans stroom van immigranten was verkregen, geen maatregelen genomen om te zorgen, dat er werk voor de nieuw aangekomenen was. Het had zich in die dagen goedkoopke arbeidskrachten kunnen verzekeren voor de uitvoering van groote openbare werken, die tot de ontsluiting van het land zouden hebben bijgedragen.

Wat de openbare werken en in het bijzonder de verkeerswegen aangaat, is het daarmee, twintig jaren nadat de maatschappij het bestuur van het land op zich nam, treurig gesteld. Men vindt er nog geen 20 mijlen aan goede landwegen, terwijl de gemeenschap langs de rivieren nog dezelfde is als onder het bestuur van den sultan, met uitzondering van het sporadisch bezoek van een enkele stoombarkas. Maar de maatschappij heeft een bedrag van 200,000 ponden sterling uitgegeven voor den aanleg van de spoorlijn Jesselton-Beaufort, en omstreeks 50,000 ponden sterling voor telegrafische verbinding van Sandakan met het station Laboan der Eastern Extension Company. Beide deze uitgaven hadden gevoelig achterwege kunnen blijven om het geld voor meer noodige doeleinden te gebruiken.

De lijn Jesselton-Beaufort is een kustlijn, waaraan niet de minste behoefte bestond, daar in de eischen van het verkeer reeds afdoende voor voorzien langs overzeeschen weg. En ware nu nog maar de lijn behoorlijk aangelegd, doch ook Alleyne Ireland sluit zich aan bij de reeks van oogereluiden, die schande roepen over het afgeleverde werk.

„Ik volgde niet de geheele lijn“, schreef hij aan de *Times*, „want hoewel de lijn Jesselton-Beaufort omstreeks het midden van het vorige jaar door de aannemers werd opgeleverd, waren op het einde van 1902 reeds eenige gedeelten weggespoeld of op andere wijze onbruikbaar gemaakt. Maar van de 20 tot 30 mijlen, waarlangs ik reisde, kan ik gerust verklaren, dat mij nog nooit zoo'n schandelijk stuk werk onder de oogen gekomen is, hoewel ik anders toch wel ervaring genoeg heb van achter-af-spoorlijnen in tropische gewesten. Ingenieurs mogen de passende technische termen vinden voor wat ik zag, maar dit kwam dan hierop neer — de lijn was vol onnoodige bochten; waar rotsgesteente in overvloed aanwezig was voor het ballasten van den dam, had men aarde en takkebossen gebruikt; overal, waar men kon zien, dat duikers noodig zijn, loopt de dam onafgebroken door, in afwachting van zekere verwoesting door hoog water; van elke drie dwarsliggers hing er meestal één losjes aan de rails, in plaats dat deze op den legger rustten.“

Toch werd het werk door een bekende engelsche firma afgeleverd en door een ingenieur, namens het bestuur, overgenomen. Men zal nu nog een tienduizend ponden sterling aan de lijn moeten ten koste leggen, voordat men met een gerust geweten een trein van het ene eindpunt tot 't andere kan laten loopen. Het tienduubbele dat dat bedrag wordt evenwel voor verbetering noodig geacht, om een geregeld verkeer langs de lijn te kunnen onderhouden.

Voor Britsch Noord Borneo met een bodem, die zich voor de cultuur van tabak, india-rubber, getah pertja en timmerhout bij uitstek leent, is volgens Ireland, zonder enigen twijfel, een schoone toekomst weggelegd, mits de maatschappij een geheel anderen weg insla, dan tot nu toe door haar werd gevolgd. Het denkbeeld om het grondbezit der maatschappij aan de engelsche regering te kunnen overdoen, voordat het land zich zelf kan bedripen, moet worden losgelaten. Zoo ook moet minstens eenige jaren niet aan het maken van dividenden gedacht worden. Het bestuur moet zoo min mogelijk uit het land trachten te halen, niet meer dan voldoende zal zijn voor bestuurskosten en het betalen der rente van te sluiten leeningen. Het kapitaal der maatschappij zou moeten

worden uitgebreid en een groote som ten koste gelegd voor den aanleg van wegen, den aankoop van kleine stoomschepen, de aanmoediging van immigratie, en het bevorderen van nieuwe takken van nijverheid; terwijl bij de uitgifte van land-concessiën ernstige waarborgen moeten worden bedongen voor het in cultuur brengen der terreinen, zullende, wanneer die waarborgen aanwezig zijn, het verleen van dergelijke concessiën op ruime schaal, zonder bezwarende voorwaarden, moeten plaats hebben.

Britsch Noord Borneo verkeert blijkbaar in denzelfden toestand als een groot deel van onze koloniën in Oost-Azië, waar ook zoo lang tevergeefs werd uitgezien naar een veranderde politiek, die een einde zou maken aan de zucht naar dividenden oftewel batige saldi.

Irrigatie op Madagaskar.

Evenals op Curaçao het geval is, klaagt men in verschillende gedeelten van het groote eiland in den Indischen Oceaan over het weglopen van het water langs de hellingen der heuvels in het binnenland, zonder dat de grond er eenig profijt van trekt.

In het *Bulletin Economique de Madagascar* wordt hiertoe aanbevolen om langs de hellingen sloten te graven op een diepte van 50 tot 60 centimeters, 10 meters lang en 1 meter breed, waarin het afstromend water wordt opgestuwd om door middel van afvoergeulen naar het naastvolgend reservoir te worden geleid en zoo verder, terwijl in de door de natuur geschapen geulen reservoirs moeten worden aangelegd, wier enig doel zou zijn, het water in den grond te laten doordringen en aan de bergstroomden, die bij zware regens optstaan, hun vernielende kracht te ontnemen.

Men zou het werk kunnen voltooiën door het water uit de reservoirs en uit de sloten langs de wegen te leiden in horizontale greppels, die het indringen van het water in den bodem moeten vergemakkelijken.

De, bij het reinigen van slooten en reservoirs verkregen substantie kan dienen tot verbetering der omliggende terreinen, vooral wanneer men te doen heeft met het, door de greppels langs de wegen aangevoerde water, dat steeds voor den bodem nuttige stoffen bevat, die men gewoonlijk onbenut laat wegliepen.

De boorden der ingraveningen zullen onmiddellijk moeten worden beplant, eerst met gewassen, die tegen groote droogte bestand zijn, in het volgend jaar met planten, die reeds meerdere eischen stellen, doch in de schaduw der eerste gewassen kunnen gedijen, terwijl na verloop van een jaar of twee, wanneer de bodem langs de helling voldoende regenwater in zich opgenomen heeft, kan worden overgegaan tot het beplanten van het terrein tusschen de geulen en reservoirs.

Congo-staat.

In de *Deutsche Kolonial Zeitung* komt de heer Ernst Vohsen zijn steentje bijdragen tot den aanval op den Congo-staat, welks souverein nu onlangs den engelschen eisch tot het houden eener enquête moet hebben afgewezen. Des heeren V's betoog komt in het kort hierop neer.

Wat thans van dien staat op het gebied van handelspolitiek wordt verlangd, is niet anders, dan wat in 1892 door de belgische „Société du Haut Congo“ werd verlangd op grond van de bepalingen der Congo-Conferentie.

De strijd tegen de Arabieren aan den Boven-Congo had niet het fnuiken van den slaavenhandel ten doel, zooals door het bestuur van den Congo-staat wordt beweerd, maar het vernietigen van een concurrent en de invoering der nieuwe domein-politiek. Het gevolg was, dat de arabische handel met Duitsch Oost Afrika geheel te loor ging en, laat ons het nu maar zeggen, de heer Vohsen heeft zich onlangs juist belangrijke concessiën in het Westen dier kolonie zien toegewezen. Schrijver erkent ook, dat in Oost Afrika en Kameroen het, door den Congo-staat geldend stelsel toepassing vond.

Erratum. In ons vorig overzicht was sprake van den minister van financiën, Doumergue. Voor financiën leze men „koloniën“.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Het Nederlandsche Zeewezen. Sept. 1903. K.: Wandeling in en om Soerabaja. — H. T. Hoven: Iets over de opneming van straat Makasser. II. De Hollandische Revue. 1903. No. 8. Hoe wij onze thee krijgen [uit „Cultura“ No. 177]. — Karakterschets van J. T. Oremar (oud Min. van Kol.). — De Nieuwe Tijd. 1903. No. 9. S.: Chinesesche dobbelspelen.

De Militaire Gids. 1903. No. 9. J. F. den Ouden: De regeling van het reclamerecht voor het leger in Ned.-Indië.

Orgaan der Ned. Zendingsvereniging. Sept. 1903. C. J. Hoekendijk: Na vier jaren. — J. H. Blinde: De zending en de ganeeskunde. — L. Tiemersma: Hoe de Chineezen hunne afgestorven voorouders vereeren.

Berichten van de Utrechtsche Zendingsvereniging. Sept. 1903. Zuid-Celebes. Bangkala. — De cholera en hare gevolgen. — De school en de Evangelisatie. — Halmahéra. Sidangoli. — Bull. — Nieuw-Guinea. Mansinam. Teysmannia. 1903. Af. 8.

H. J. Wigman: Ooftfeit in N.-I. II. Vermenigvuldiging van planten. — H. C. Dinot: De eerste Pararang gecultiveerde boomen. — J. van Breda de Haan: Zwarte aardappels. — J. P. W. Houtman: Driftpadi. — W. R. Tromp de Haas: Alang-alangwortels als karbouwvoer. — De veredeling der landbouwcultuurgewassen. — Een nieuw gebruik van Kapok. — Zonnebloemen en malaria. Enz.

De Indische Mercur. No. 38. 22 Sept. 1903. G. P. G. Harloff: Eene beschouwing over de particuliere koffiecultuur op Java (vervolg). — Dr. C. L. van der Burg: Koloniale gezondheidsleer, XIe Congres voor hygiëne en demographie, gehouden te Brussel van 2-8 Sept. 1903. — Siberische boter-export voor Oost-Azië. — Soekaboemische Landbouwvereniging (vervolg). Verslagen van Maatschappijen, enz.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.		
Amsterdam, Nederl.,	25 Sept.	9 Oct. 11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	2 Oct. 16	" 11.30 's av.
Genaa, Nederland,	6 " 20	" 9.15 's av.
(Suppletiore verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 'smorgens.)		
Marseille, Lloyd,	29 Sept. 13	Oct. 7.45 v.m.
Marseille, Fr. dienst,	3 Oct. 17	" 7.45 v.m.
Brindisi, Eng. dienst,	25 Sept. 9 Oct.	7. — mid.
Napels, Duits. dienst,	28 " 12	" 9.45 's av.
Via Marseille: Suppletiore verzending van brieven, briefkaarten en aangezekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 v.m.		
Via Napels: Suppletiore verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.		

ADVERTENTIE.

P. Happel Jr.
CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

Schilderen.

Eene schilderes met acte M. O. Handteekenen heeft nog eenige uren beschikbaar, tot het geven van teeken- of schilderlessen.

Atelier Kazernestraat 25,
DEN HAAG.

Fournisseurs de la Cour.

KOK & ZONN,

Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
La Haye.

Maison recommandée
pour costumes „Genre Tailleur“
pour Dames.

AGUILAR'S

PORT-, SHERRY, MADEIRA
en fijne TAFELWIJNEN,
zijn alom bekend.

Hoofdkantoor:
Heerengracht 3, Den Haag.
Bijkantoor:
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
Agentschappen op alle Hoofdplaatsen
in Ned. Indië.
Interc. Telefoon 264.

Th. A. A. SIMONIS
34 GROENMARKT,
over de Prinsestraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
Machinale Stoomzuivering
van Bedveeren.
Wasschen, opmaken en
repareeren van beddegoed.

Corsmit Brosseis & Co.
Meubelfabriekant
DEN HAAG.

Compleete Meubilerie,
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.
18, WAGENSTRAAT 18.

A. J. MESKER,
MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 81. Telefoon No. 240. 's-Hage.

Inrichting voor COMPLETE MEUBILERINGEN,
zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen,
boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
Gemeubileerde Huizen te Huur,
waarbij:
Huizen met 10 Kamers f 100 per maand.
Benedenhuizen ad 45 per maand.
Bovenhuizen ad 60 per maand.
Geheele Inrichtingen steeds voorradig.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van Franjes, Em-
brasses en Agrements in solide qualiteit
en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

AMBALOHOUT.

Van dit zoo fraaie meubelhout van
Bangka, zijn uit de hand TE KOOP:

Prachtige Kasten,
Ronde Tafels,
Een Tafel met Inlegbladen,
Kleine Tafels, enz. enz.

Te zien en te bevragen:
Paul Krugerlaan No. 70
iederden DONDERDAG, ZATERDAG
en DINSDAG van 11 tot 2 ure.

En gros. En détail.

Hoofd-Depôt
(voor 's-Gravenhage)
van af
15 October 1884
van het ECHE
Prof. Dr. G. Jaeger's
**NORMAAL-
ONDERGOED,**
voor Heeren, Dames en
Kinderen,

in Winter- en Zomer-
qualiteit,
uit de Fabriek der
Heeren
Wilh. Benger Söhne,
Stuttgart,
tot de laagste prijzen

Lijders aan Jicht en Rheumatiek ten
eerste aanbevolen.
A. Vahle & Co.
DEN HAAG, Hoogstraat No. 14
— Telefoon 1218 —
ROTTERDAM, Hoogstraat 340.
— Telefoon 2937. —

A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.

's-Gravenhage, Hoogstraat 15

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's-GRAVENHAGE, Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

**INSTITUUT voor
Tandheelkunde en Tandtechniek**

J. DUVAL, Tandarts. JULIUS LOHAN, Tandtechniker.
Oranjeplein 91. — Den Haag. — Oranjeplein 91.
Telefoonnummer 1086.

van Soest en van der Weijde.

Lange Voorhout 23. — Den Haag.
Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het
Buitenland, incasseren coupons en dividenden, belasten zich met
renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden
op prolongatie en à deposit.
Met 1 dag opzegging 3 pct.
Voor 1 maand 3 1/2 „
„ 3 maanden 3 1/2 „
Verstreken REISCREDIETBRIEVEN.

**OOST en WEST.
RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.**

Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.
Des Zondags van 12 tot 7 ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajoer of kerry, één vleeschgerecht en één
sambal (plat du jour) f 0.80.
Diné f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

**STAAT
voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT**

VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
Prijs 2 1/2 cent.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscuranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

In het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn
DE KATOENBAAL
NOORDEINDE 15-17A
vindt men eene zeer groote sortering van vele DAMESARTIKELLEN
voor Huishouding, Kleding enz.
Dr. SAHMANN'S onderkleding.

VERMEULEN'S Fotografisch Atelier,
Toussaintkade 11, 's-Gravenhage,
is de meest gunstig bekende inrichting
VOOR
Moderne Fotografie.
Vlugge en artistieke afwerking.
Zeer billijke prijzen.

**Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCH LLOYD“**

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Saïd.	te Padang.	te Batavia.
	1903	1903	1903	1903	1903
Sulak	3 Oct.	15 Oct.	20 Oct.	9 Nov.	11 Nov.
Lawoe	17 „	29 „	3 Nov.	23 „	25 „
Ardjoeno	31 „	12 Nov.	17 „	7 Dec.	9 Dec.
Goentoe	14 Nov	26 „	1 Dec.	21 „	23 „
				1904	1904
Merapi	28 „	10 Dec.	15 „	4 Jan.	6 Jan.
Gedé	12 Dec.	24 „	29 „	18 „	20 „
		1904	1904		
Ongaran	26 „	7 Jan.	12 Jan.	1 Febr.	3 Febr.
	1904				
Sindoro *	9 Jan.	21 „	26 „	25 „	27 „

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: Ruys & Co., Rotterdam.
De Agenten: Eijkenstuyters & Tromp, Anna Paulownastraat 1d, 's-Hage.

SIEGEL-PIANINO.

Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici.
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van
Muziek-Instrumenten,
voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELLEN.
Meubilerie. Stoffeering. Decoratiën.

H. P. MEIJS,
Reinkenstraat 25, Den Haag.
GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
Nouveauté's voor elk seizoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKPRIJZEN.

Abonneert U op de
Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“,
HAAGPOORT 4.
Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!